

PLANNYTT

Nr. 1/2013 Utgitt av Miljøverndepartementet

TEMA PLANLEGGING I PRESSOMRÅDER

BYSATSINGEN

SIDE 7

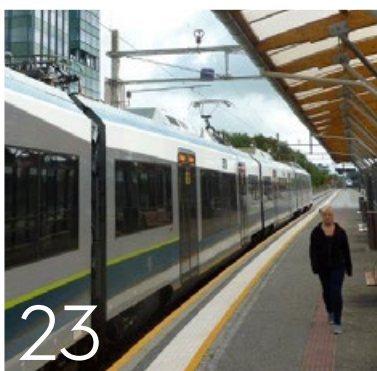
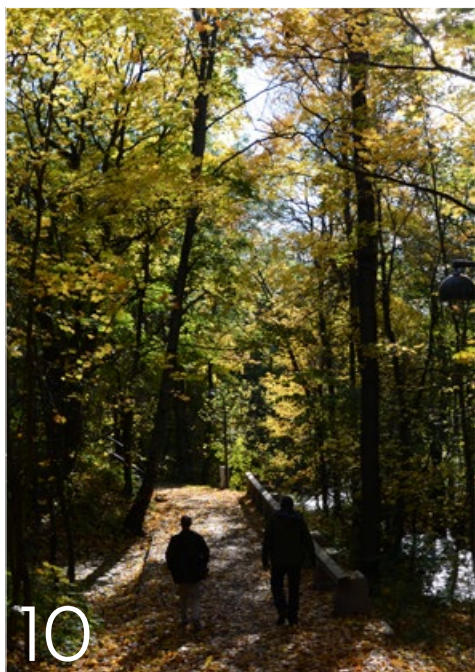
GRORUDDALSSATSINGEN

SIDE 10

10 BUD FOR BYPOLITIKK

SIDE 26

INNHold

- 4 Intervjuet: plansjefen
- 7 Bysatsingen
- 9 Råd for bypolitikk
- 10 Groruddalssatsingen
- 14 Eksempelsamling fra Framtidens byer
- 16 Overvannshåndtering i Framtidens byer
- 19 Nasjonal sykkelstrategi
- 21 Norske gater og plasser
- 23 Regionalplan Jæren
- 26 Midtsider: 10 bud for bypolitikk
- 28 Nettsider om planlegging
- 30 Nye nettsider fra MD
- 33 Status for planstrategier
- 35 Status for planregister
- 38 Plandelen evalueres
- 40 Kompetanse: samhandlingsreformen og Samplan
- 42 Innsigelsesprosjektet
- 44 Innsigelsessaker

Nr. 1/2013 Utgitt av
Miljøverndepartementet (MD)

Flere eksemplarer av denne
publikasjonen kan bestilles fra:
Klima- og forurensningsdirektoratet (KLIF)
Telefon 22 57 34 00
Telefax 22 67 67 06
E-post: bestilling@klif.no

ANSVARLIG REDAKTØR:
eksp. sjef Jarle Jensen
REDAKTØR: Jan Hausken
Hvis ikke fotograf er nevnt er bildet tatt
av redaktøren.

Redaktøren har rett til å korte ned
og redigere innsendte bidrag.
PDF utgave av Plannytt kan lastes ned fra:
www.regjeringen.no/plannytt

PUBLIKASJONSNUMMER: T-1529
ISSN 1502-1467
EISSN 1502-2005

Design: Grafisk Form AS
Forsidefoto: Jan Hausken
Trykk: Andvord Grafisk 04/2013
Opplag: 5000

FOTO: BJØRN STUEDAL

FORORD

Kamp om areala i byane

Vi opplever ein byvekst utan sidestykke i norsk historie. Dei største norske byane er i veksttoppen i Europa på grunn av urbanisering og innvandring. Gjennomgangstema for Plannytt denne gongen er difor planlegging i pressområde.

Store befolkningsendringar på kort tid er ei utfordring for byplanleggjarar. Kampen om areala aukar når vi blir fleire som skal dele plassen. Planlegging og bygging av gode bustader, gode bumiljø, vegar og kollektivtransport tek lang tid. Det er motstridande interesser som må vegast mot kvarandre. Skal vi bygge i marka eller ta ein bit av grøntområda, skal vi bruke verdifull matjord, eller skal vi gjere byen tettare og høgare?

Regjeringa og Miljøverndepartementet er svært oppteken av byveksten, bustadbehovet og planleggingsutfordringane dette medfører. Vår haldning er vi må bygge på dei rette stadene slik at bilbruken blir lågast mogeleg. Dette inneber tett utbygging spesielt nær kollektivknutepunkta.

Miljøverndepartementet har vore aktiv i by- og tettstadsutvikling lenge. Gjennom Framtidas byer samarbeider vi med dei 13 største byane i Noreg. Groruddalssatsinga i Oslo skal utvikle gode bymiljø i denne bydelen. Vi deltek

i plansamarbeidet for Oslo og Akershus i Forum for stadsutvikling.

Regjeringa har i år innført ei tilskottsordning som skal stimulere til framtidseretta byplanlegging, betre bymiljø og tilrettelegging for auka bustadbygging i dei største byområda.

Viktige element er kompetanseheving, kapasitetsauke og betre samarbeid på tvers av sektor- og kommunegrenser. Det meste av midla går til testing av konkrete tiltak og verkemiddel for å gjennomføre bustadbygging og byutvikling med god kvalitet i samsvar med dei regionale planane.

Siste versjon av plan- og bygningsloven har no snart vore i bruk i 4 år og Miljøverndepartementet set no i gong ei evaluering for å sjå om praktiseringa av loven fungerer etter hensikta. Samstundes skal vi gå gjennom ordninga med motsegn som skal sikre at viktige interesser i planlegginga blir høyrde. Det er kanskje mogeleg å få til meir smidige planprosessar gjennom betre samordning mellom statlege fagstyresmakter og ei meir heilskepeleg praktisering.

Bård Vegar Solhjell
miljøvernminister

Plansjef i en presskommune

Intervju med Arthur Wøhni i Bærum kommune

Plannytt: *Til å begynne med. Kan du fortelle litt om din bakgrunn?*

Arthur Wøhni: Jeg ble utdannet som jordskifte kandidat på NLH i 1985 innen regional planlegging og skrev hovedoppgave om generalplanlegging. Min første jobb hadde tittelen generalplanforsør i Nordland fylkeskommune og oppgaven var veiledning om og «misjonering» for plan- og bygningsloven. Etterpå jobbet jeg over 10 år i Bodø kommune, deretter Drammen og et år i Asplan Viak før jeg ble plansjef i Bærum i 2006. Jeg var også leder for Forum for kommunal planlegging i 6 år og i redaksjonen for veilederne som ligger på www.pblintro.no

Plannytt: *Vi er nå inne i en periode med stor byggeaktivitet. Kan dette også være en mulighet til å snu på uheldig planlegging gjort tidligere?*

Arthur Wøhni: Utbyggingspress sees ofte på som en fare, men det er også en mulighet til å bygge bedre steder. Man snakker om transformasjonskraft. For å si det som Obama; vi er født til å ta denne utfordringen og jeg mener at tiden er inne for dagens planleggere å gripe en mulighet. Vi skal være glade for at vi jobber med planlegging akkurat nå og med det skape gode steder og livs-

betingelser for folk. Vi må lære av feil, men heller ikke bremse for mye, men heller utnytte styringsfarten. Planleggere må være med som formgivere og fokusere på gode prosesser, planer i tillegg til verktøy for gjennomføring som ordninger for offentlig-privat samarbeid.

Plannytt: *Hvordan har erfaringene vært med den nye plan- og bygningsloven, kartforskriften, planregister, standardiserte tegneregler osv.*

Arthur Wøhni: Først litt overordnet. Jeg er enig i noe av kritikken av 5-årsregelen for deltaljregulering som har gitt utilsiktede negative virkninger og skapt usikkerhet i bransjen. Områderegulering er krevende for kommunen og det er ofte ikke nok fagpersonell til å gjøre dette. Områderegulering kan jo heller ikke gebyrlegges. Vi må prøve å få til bedre ordninger for avtaler mellom kommuner og utbygger som har nytte av planlegging av et område.

Ellers vil jeg si at det er veldig mye bra som standardiserte tegneregler, planregister og avklaring av prioriteringer gjennom planstrategier. Vi trenger en gjennomgang av finndeling av underformål for eksempel for å kunne regulere til omsorgsbolig og ikke bare institusjon.

Plannytt: *Hvordan har erfaringen vært med innføring av planstrategier?*

Arthur Wøhni: En fordel med planstrategien er at administrasjon og politikere må se gjennom alle planer og ta stilling til hva man skal gjøre de neste fire år. Dette gir både økt politisk engasjement og et mer realistisk bilde av forventninger og ressurser.

Planstrategier kan lett oppfattes som enda et «planprodukt» i tillegg til planprogram, planbeskrivelse, KU, ROS... før vi setter i gang ordentlig planlegging... politikerne blir forvirret og det blir for stort prosessfokus.

Plannytt: *Hvordan er forholdet til overordnede føringer?*

Arthur Wøhni: Nasjonale forventninger var en god ide som en slags oppsummering, men de er ikke konkrete nok til å koordinere statens krav overfor kommunene. Regionale planbestemmelser er for mye farget av hvilke sektorer som ligger under fylkeskommunen.

Plannytt: *Hva må til for å få til god gjennomføring av planer?*

Arthur Wøhni: Planer er verktøy for gjennomføring og her er ikke plan- og

Luftfoto av Fornebu fra prospekt for transformasjonsprosjektet.

bygningsloven god nok. Reglene for utbyggingsavtaler er begrensende. Andre former for avtaler som for eksempel urbant jordskifte blir viktige, men dette systemet må bevise sin funksjonalitet i praksis. Kommunene må prøve ut avtaleformer i praksis og lovgiverne bør utarbeide systemer for dette. Vekstutfordringer krever en aktiv kommune med planverktøy og kompetanse for å få til utbygging. Urealistiske rekkefølgekrav er vanskelig spesielt ved kompliserte eiendomsforhold.

Plannytt: *Hvordan styrke langsiktighet og helhetlig forståelse i planleggingen som er lenger enn politiske valgperioder og videre enn enkeltprosjekter?*

Arthur Wøhni: Dette er et politisk spørsmål og det er politikerne som vedtar. Planleggere må være bevisste på sin rolle som muliggjør en ønsket fremtid og hindrer en uønsket utvikling. Innføring av miljøperspektiv har fremmet langsiktig tenkning og planapparatet vårt er godt på å hindre utvikling som strider mot særinteresser, men vi har færre verktøy til å fremme ønsket utvikling. Jeg vil også fremheve regionalt plan-samarbeid i Oslo og Akershus som har fått oss til å tenke mer langsiktig. Jeg er optimistisk og vi er flinkere nå til å tenke langsiktig enn tidligere.

Plannytt: *Hender det at det faglig riktige strider mot politiske ønsker?*

Arthur Wøhni: Noen ganger kan det være slik og det er noe av det som gjør det spennende å være planlegger. Vi må ha ydmykhet overfor vår rolle og ha respekt for politiske demokratiske valg. Et godt forhold mellom politikk og administrasjon er et suksesskriterium for en kommune og dette krever gjensidig respekt og rolleforståelse.

Plannytt: *Nedleggningen av flyplassen på Fornebu var en enorm mulighet. Kan du fortelle noe om dette?*

Arthur Wøhni: Da siste fly lettet var allerede planleggingen startet. Utviklingen har ikke gått så fort som vi trodde i starten på det som har vært en lang og vanskelig prosess med blant annet Oslo kommune og Staten tungt inne på eiersiden. Utvikling av næringseiendom er løpende og der er nå 15 000 arbeidsplasser på Fornebu. Selv om utbyggingen av boliger nå skyter fart er det bare bygget 700 til nå av et mål på 6500.

En av de største utfordringer er manglende tilfredsstillende kollektivløsning og vi håper på fortgang i utbyggingen av bane til Fornebu.

Kommunen blir utfordret på at vi må bygge tettere og vi vurderer dette uten at dette reduserer de veldig gode bokvalitetene i dagens planer. Dette betyr parkbelte, nærhet til sjøen og gang- og sykkelveier mellom bolig-områdene.

Plannytt: *Arealkravet for deling av tomt ble øket og ikke senket i kommuneplanen for Bærum. Hvordan rimer dette i et fortetningsperspektiv?*

Arthur Wøhni: I Bærum må begge tomtene være på minst 800 kvadratmeter etter deling og argumentene for dette var at den såkalte eplehagefortettingen ødela grønnstrukturen og økte presset på veinett, skole og barnehage. I arbeidet med kommuneplanen ønsker Bærum kommune å ta sin del av veksten, men denne må være grønn. Vi vil derfor øke fortettingen rundt kollektivknutepunkt, men være tilbakeholdne med fortetting i villabeltet lenger borte fordi den oftest vil være bilbasert.

Plannytt: *Systemet med innsigelser er nå til revisjon. Naboklager forsinker på en lignende måte mange byggeprosesser. Hvordan er dette i Bærum?*

Arthur Wøhni: Vi behandler omtrent 150 klagesaker på byggesak i året noe som er 10% av alle saker. Halvparten av disse er naboklager, resten fra tiltakshavere som ikke får bygge. Vi har en befolkning med høy klagekompetanse og dette gjør at vi må være veldig nøyaktige og omstendelige i vår plan- og byggesaksbehandling. Klagebehandlingen for en liten garasje kan være like ressurskrevende som en utbygging på 300 hus. Alle klagesaker befares av planutvalg og behandles politisk før en ev. fylkesmannsbehandling.

Plannytt: *I en tid med stort byggepress, kan krav om effektive planprosesser gå på bekostning av å belyse saken godt nok?*

Arthur Wøhni: Det er viktig å ha en balanse i dette forholdet. I Bærum har vi høy kvalitet på våre planprosesser noe som er tidkrevende. Dette kan gjøre at noe av informasjonsgrunnlaget blir utdatert underveis. KU og ROS er innarbeidet som standard, men dette øker også saksvolumet.

Plannytt: *Litt i samme retning. Kan profittønsker gå på bekostning av kvalitet på bygninger og uteområder.*

Arthur Wøhni: I et område med høye priser og arealpress må vi samtidig sikre både kjøpekraft for kvalitet og hindre at det bygges dyrt og dårlig. Arealpress medfører også at god kvalitet selger bra, men samtidig er det viktig at kom-

Fra utbyggingen av Kolsåsbanen like vest for grensen mot Oslo kommune.

munene hindrer at det bygges dårlig. Derfor er vi opptatt av å ha kvalitet også i uteområdene blant annet gjennom å sikre sammenhengende grønnstruktur. Dagens krav om MUA (minste uteoppholdsareal) er ikke tilstrekkelige. Svenskenes grønne arealfaktor (GAF) er noe vi bør se på. Kvalitet er like viktig som antall kvadratmeter.

Plannytt: *Hvordan er forholdet mellom arealplanlegging og samfunnsplanlegging?*

Arthur Wøhni: For første gang på flere tiår

lager Bærum kommune nå en samfunnsdel med arealstrategi. Når den er vedtatt skal vi lage en ny arealdel som følger opp denne. Dette gjør vi nettopp for å styrke samfunnsdelen uten at den drukner i arealdetaljer. Det har jo i enkelte kommuner vært slik at kommunestyret har diskutert hyttestørrelser i behandlingen av kommuneplenen mens de glemte overordnede strategiske grep. Samfunnsdelen og arealdelen må samordnes og arealdelen er et gjennomføringsverktøy for samfunnsdelen.

Takk for intervjuet!

FOTO: MAGNAR DANIELSEN

Juristgruppen i Planavdelingen: Foran fra venstre og rundt med solen: Magnar Danielsen, Karl Inge Rommen, Kåre Ivar Melsæther, Bjørn Bugge, Jon Beldo, Marit Tofte, Veslemøy Faafeng, Tom Hoel og Martine Løvold.

Miljøverndepartementet med tilskuddsordning rettet mot framtidrettet byplanlegging, bedre bymiljø og tilrettelegging for økt boligbygging

1.januar 2013 var vi drøyt 5,05 millioner bosatt i landet vårt, 65 000 flere enn ved forrige årsskifte. Veksten (1,3 pst) var bare så vidt lavere enn i rekordåret 2011. Et stort innvandringsoverskudd står bak mesteparten av befolkningsveksten.

Det er de største byene som vokser mest. For de 13 største byene som utgjør Framtidens byer (www.framtidensbyer.no) økte folketallet samlet med nærmere 30 tusen i 2012. Prosentvis var befolkningsveksten sterkest i Sandnes med 3,3 pst. I tillegg til stor nettoinnvandring skyldes veksten i storbyene en betydelig innenlandsk nettoinnflytting

Flere av storbyene har betydelige boligutfordringer og lavere nybygging enn befolknings- eller husholdningsveksten skulle tilsi. Det forventes fortsatt høy befolkningsvekst og stort boligbehov også i årene som kommer. Dette gir økt press på arealer og transportsystem og utfordringer for miljø, helse og livskvalitet. Veksten i persontrafikken skal tas med kollektivtransport, sykkel og gange, og boligbyggingen bør skje innenfor det eksisterende utbyggingsmønsteret, spesielt i kollektivknutepunktene og langs kollektivnettet.

Regionalt plansamarbeid er viktig for å møte disse utfordringene, og i statsbudsjettet for 2013 varslet Miljøverndepartementet en ny satsing særlig rettet mot de store byene. Gjennom en egen tilskuddsordning ønsker departe-

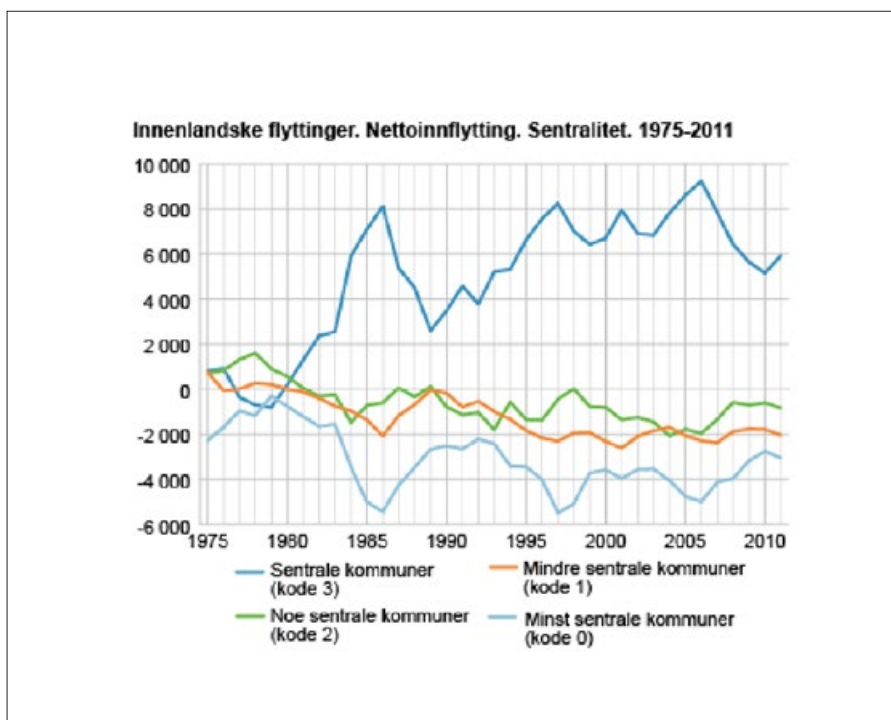
mentet å bidra til at det blir tatt mer helhetlige, forpliktende og langsiktige plangrep.

Satsingen skal medvirke til framtidsrettet byplanlegging, bedre bymiljø og tilrettelegging for økt boligbygging. Viktige grep er å styrke kompetanse og kapasitet på tvers av sektor- og kommunegrensene. Det er sendt ut brev til alle fylkesmenn om å påse at kommunene ivaretar tilstrekkelig boligforsyning. Dette er fulgt opp med bevilgninger til nye stillinger hos fylkesmennene som dekker de fire største pressområdene.

En betydelig del av satsingen er i form av tilskuddsmidler. Tilskuddene har en ramme på 18 millioner kroner per år i perioden 2013-2017.

6 millioner av disse midlene vil benyttes til regionalt plansamarbeid. Departementet ønsker å støtte det pågående samarbeidet for bolig-, areal- og transport i de tre storbyregionene Bergensregionen, Trondheimsregionen og Stavangerregionen med inntil to millioner kroner hver i 2013, og denne støtten kan videreføres i ytterligere fire år. Departementet samarbeider med regionene mht hvordan midlene kan anvendes best mulig.

De resterende tilskuddsmidlene (12 millioner kr pr. år) vil gå til tiltak som på

Statistikk over innenlandsk flytting etter sentralitet. De største kommunene har også størst innflytting. Kilde: Statistisk sentralbyrå.

ulike måter konkretiserer plansatsingen innenfor temaene areal og transport og kvalitet i by. Aktuelle tiltak vil ha som formål å styrke sammenhengende overordnede strukturer som gang- og sykkelveier, kollektivakser og blå-grønne strukturer. Andre aktuelle tiltak vil være knyttet til det å styrke lokale strukturer i form av offentlige og private byrom, grøntområder og klimatilpasning

som fornyer av gater, kulturminner som ressurs og tiltak for levende handel i sentrum. Miljøverndepartementet arbeider med å konkretisere bruken av disse tilskuddsmidlene.

KONTAKT

Espen PAUS

e-post: espen.paus@md.dep.no

Miljøverndepartementet

Råd for bypolitikk

Miljøverndepartementet satser på en framtidsrettet byplanlegging, bedre bymiljø og tilrettelegging for økt boligbygging. Miljøvernministeren har derfor etablert et eksternt faglig råd for å bidra til å utvikle politikken.

FOTO: ERIK AASHEIM/MD

Miljøvernminister Bård Vegar Solhjell presenterte sitt nye fagråd for bypolitikk tidligere i år.

Målsettingen med det faglige rådet er å styrke kreativiteten i arbeidet og bidra til faglige innspill, samt skape oppmerksomhet og debatt ute i samfunnet.

Miljøvernminister Bård Vegar Solhjell ønsker å styrke bypolitikk som et tema i den politiske debatten. På samme måte som vi hatt en politisk debatt om distriktspolitikk i Norge, så vil jeg ha en politisk debatt om hvordan byene må utvikle seg, sier miljøvernminister Bård Vegar Solhjell.

Medlemmer i rådet:

- Kjersti Nerseth, egen praksis i Bergen, arkitekt, tidligere president i NAL. Leder.
- Aas, Hans Petter, Skatt Øst Oslo, underdirektør, leder av Oslo og Omland Friluftsråd og fung. leder i Markarådet
- Børrud, Elin, Universitetet for Miljø og biovitenskap (UMB), professor i by og regionplanlegging, arkitekt
- Dahl, Anne-Marie, Futuria, Århus, Danmark, statsviter og framtidsforsker
- Ellefsen, Karl Otto, Arkitekt – og designhøgskolen (AHO), rektor og professor i arkitektur og urbanisme
- Groth, Peter, Aspelin Ramm Gruppen AS, Adm. direktør
- Holm, Erling Dokk, Markedshøgskolen og AHO, statsviter og forsker
- Huse, Tone, Universitetet i Tromsø, samfunnsgeograf, stipendiat og forfatter
- Lopez, Andres, Hamar handelsstand forening, daglig leder, styremedlem i Norsk Sentrumsutvikling (NSU)
- Norheim, Bård, Urbanet Analyse, samfunnsøkonom og transportforsker
- Schumann, Baard, Selvaag bolig ASA, Adm. direktør,
- Skare, Anne, Stavanger kommune, Byplansjef, arkitekt
- Stordalen, Gunhild A., GreeNudge, daglig leder, lege/PhD
- Walldin, Viktoria, White arkitekter, Stockholm, sosialantropolog
- Weltzien, Lise, student - utviklingsstudier UiO, delegat til World Urban Forum (UN- Habitat) 2012 for Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner

Groruddalssatsingen

- om mennesker, miljø og muligheter i Groruddalen

Groruddalssatsingen startet i 2007 og varer ut 2016. I løpet av ti år investerer staten og Oslo kommune over en milliard kroner i Groruddalen. Pengene brukes blant annet til områdeløft i åtte utvalgte områder i dalen. Her er det bydelene og beboerne som bestemmer hva som skal gjøres. Utearealer oppgraderes, arrangementer gjennomføres, organisasjonslivet styrkes og mange nye møteplasser etableres. Kulturminner og -miljøer tas vare på, restaureres, og det bygges en stor bydelspark i hver av de fire bydelene Alna, Stovner, Grorud og Bjerke.

I Groruddalssatsingen bygges det gang- og sykkelveier, broer og underganger og det er satt opp støyskjermer. Alle fire- og femåringer i dalen får tilbud om gratis kjernetid i barnehagen, noe som gjør at flere lærer norsk før de begynner på skolen. Det tilbys aktiviteter for barn og unge, blant annet lederutvikling og opplæring i dans, musikk, film og foto. Folkehelse står sentralt i satsingen, og det legges til rette for at flere kan drive med idrett. Mange går på kurs for å lære norsk og deltar i arbeidstrening for lettere å kunne søke jobb. Videre er det satt i gang hundrevis av andre små og store prosjekter.

I det følgende kan du lese om noen av tiltakene som har fått midler fra Miljøverndepartementet, som har et spesielt ansvar for arbeidet med Alnaelva, grønne områder, idrett og kulturmiljø.

Leirfossen

FOTO: MARIANNE GJØRV

MØTEPLASSER I BYDEL BJERKE

Friluftssenteret Øvre isdam på Årvoll og Bjerkedalen park er to av de nye møteplassene som Bydel Bjerke får med støtte fra Groruddalssatsingen.

Øvre Isdam

Øvre Isdam ligger på Årvoll i Oslo, ved inngangen til Lillomarka. Etter mange år i privat eie, har plassen ved det idylliske vannet blitt tilgjengelig for allmennhe-

ten ved at Oslo kommune har kjøpt stedet og skapt det om til et attraktivt friluftssted. På Øvre Isdam kan du bade, leie kano og båt, søke ly i lavvoen og grille pølser på bål. Barna kan svinge seg på naturlekeplassen og i hinderløypa eller lete etter utrydningstruede salamandere.

En prosjektleder i Bydel Bjerke samarbeider med bydelens frisklivssentral, frivillige organisasjoner og en venne-

IS TIL DRONNINGEN AV ENGLAND

I gamle dager, før kjøleskapets tid, jobbet familien som bodde på Øvre Isdam med å skjære ut isblokker fra dammen om vinteren. Disse ble levert til hoteller, restauranter og private husholdninger for å kjøle ned mat. I tillegg ble det skipet is til utlandet fra mange norske isdammer, blant annet til England. Det sies at dronning Victoria forlangte isen så klar at hun kunne lese avisa The Times gjennom en meter tykk is.

FOTO: MARIANNE GJØRV

Øvre isdam på Årvoll

forening om friluftssenteret. Takket være mange dugnadstimer, er området oppgradert. I samarbeid med Den norske turistforening, har det blitt merket skiløype fra boligområdene i nærheten og inn i marka. Fra Øvre Isdam kan man følge en turvei langs Hovinbekken ned til Bjerkedalen park. På veien dit ligger Årvoll gård, som er en av de gamle Akergårdene. Der holder 13 ulike organisasjoner til. På låven er det bygget en kulturscene, med støtte fra Miljøverndepartementet og Groruddals-satsingen.

Bjerkedalen park

Bjerkedalen park er en av fire, store bydelsparker i Groruddals-satsingen. Den skal være ferdig høsten 2013. Her er Hovinbekken åpnet, det blir turveier, en

paviljong med mulighet for kafé og møteplasser for lek, ballspill og rekreasjon.

Befolkningen i området og lokale organisasjoner har lenge jobbet for å gi liv til dalens badedam, der det ikke har vært vann de siste 10 årene. De ønsket seg en bydelspark og har gitt innspill til hvordan området kan bli et attraktivt møte-sted for folk i nærmiljøet.

Hovinbekken har i de siste 50 årene ligget i rør i Bjerkedalen. 300 meter av den er nå gravd frem i lyset og sluppet løs i parken.

I januar 2013 kom vannet tilbake og bekken renner nå friskt nedover det nye bekkeløpet med stryk og kulper og en dam. Få dager etter at vannet kom

tilbake til bekken, ble det oppdaget fisk i den tidligere lukkede kulverten. Disse ble forsiktig løftet over i dammen. Det viser seg at det er både ørret og bekkørøye i bekkeløpet.

Løren skole har adoptert Hovinbekken i samarbeid med Oslo Elveforum. Skolen jobber med prosjektet «Levende vassdrag». Her kan elevene i praksis oppleve hvordan livet kommer tilbake til et vassdrag bare man gir det spillerom.

Hovinbekken renner ut i Akerselva og er en av mange viktige vannveier mellom Marka og fjorden. Åpne bekker og elver er viktig for både naturmangfold, friluftsliv og klimatilpasning. Vann får også en stadig mer sentral plass i utvikling av nye boligområder.

FOTO: MARIANNE GJØRV

Alnaelva - Grorudparken

GRORUDPARKEN - EN OASE PÅ GRORUD

En spasertur gjennom Grorudparken er en reise i tid. Lær om grorudgranitt i steinhoggermuseet. Vandre langs Alnaelva forbi Prestegårdshagen med orientalske blomsterbed. Opplev en av landets eldste og best bevarte steinhvelvsbruer. Hør bruset fra Leirfossen som ga energi til tidligere industri. Slapp av på en benk ved et idyllisk vann ved Hølaløkka. Se elva forsvinne i et kunstferdig sluk i enden av Grorudparken, som er en av fire bydelsparker i Grorudalssatsingen.

Grorudparken er en oase i bydel Grorud. Den kan måle seg med Frognerparken i omfang. Gjennom parken renner Alnaelva, Oslos lengste elv. Langs elva kan du følge en opplyst turvei som er kantsatt med grorudgranitt. Vil du lære mer

om grorudgranittens historie, kan du besøke et steinhoggermuseum. Det ligger i en av de to nyrestaurerte arbeiderboligene i Grorudveien, ved inngangen til parken.

I 2012 har det vært arbeidet med å sette i stand Groruddammen, der Alnaelva renner under Trondheimsveien. Dammen renses for forurensede masser. I oppryddingen brukes det planter som suger opp forurensningen. Plantene skal etter hvert fjernes og behandles som spesialavfall. Arbeidet i området ved Groruddammen er siste etappe av Grorudparken, som skal stå helt ferdig i 2013.

Fra Groruddammen går turveien videre til den nyrestaurerte Prestegårdshagen. Hagen tilhørte Nedre Grorud gård, som opprinnelig er fra 1600- tallet. I 1924 ble

gården kjøpt opp av kommunen og har siden blitt brukt som prestebolig for Grorud kirke. I dag er hagen gjenskapet slik den kan ha sett ut rundt forrige århundreskifte, med lysthus, fontene og flotte blomster plantet i mønster fra orientalske tepper.

Like nedenfor Prestegårdshagen finner du Kalbakkbrua. Brua ble bygget i 1790 og regnes som et ingeniørmessig mesterverk. Som en tidligere del av Trondheimsveien, har den i nyere tid vært belastet med mye tungtransport. 1700-tallsbrua var imidlertid bygd så solid at det ikke var nødvendig å forsterke den før i 1978.

Fra Kalbakkbrua går turveien forbi Leirfossen, som er blant Alnaelvas høyeste fosser. Fossen la grunnlag for tidligere tiders industri, og ga blant

Grorudparken

Prestegårdshagen

Alnaelvas sluk, Hølaløkka

annet energi til Grorud Klædefabrik og shoddyfabrikken. Shoddyfabrikken blir nå brukt til ulike kulturarrangementer. Leirfossen var fram til 2011 skjult bak en betongdemning. Med støtte fra Groruddalssatsingen, ble det bygget en ny demning og elva renner nå fritt ned til Hølaløkka, nederst i Grorudparken. Hølaløkka, som er anlagt med egen dam og brygge, fungerer som et økologisk vannfilter. Vannplanter renser vannet for forurensning før Alnaelva går under bakken i et kunstferdig sluk ved Stanseveien.

KONTAKT

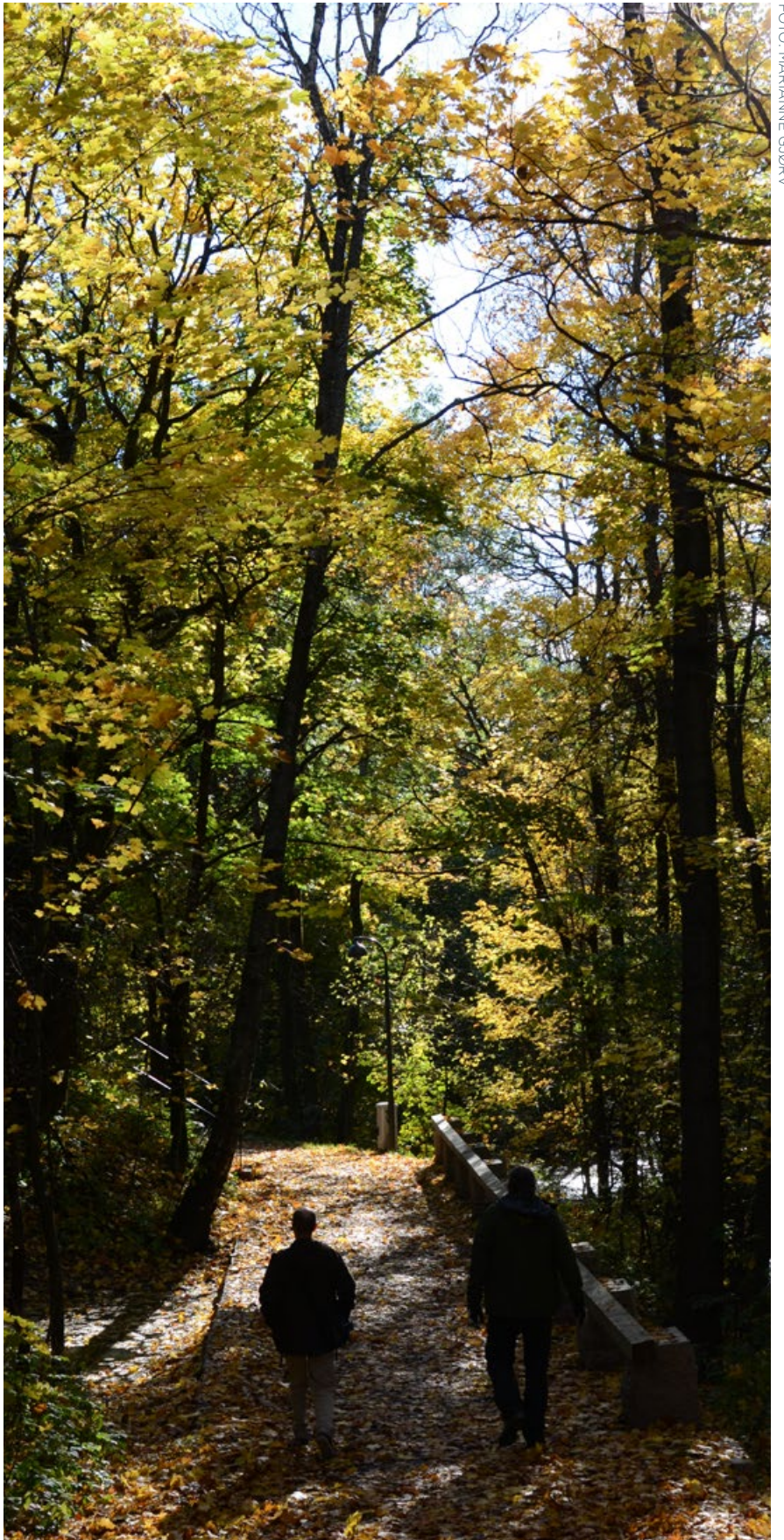
Marianne Gjörv

e-post: marianne.gjorv@md.dep.no

Statlig koordinator for

Groruddalssatsingen

Miljøverndepartementet

Grorudparken

Eksempelsamling fra Framtidens byer

Høsten 2012 lanserte Framtidens byer en eksempeldatabase som presenterer prosjekter byene har rapportert gjennom hele prosjektperioden.

Eksemplene viser aktiviteter innen satsingsområdene i Framtidens byer og er inndelt tematisk i areal og transport, bedre bymiljø, energi i bygg, forbruk og avfall, og klimatilpasning. Databasen har allerede blitt et svært nyttig verktøy og lanseringen var en viktig milepæl i Framtidens byers ambisjon om å dele erfaringer med hverandre og andre byer og byregioner.

Programmet Framtidens byer har som et mål å dele sine gode ideer til klimavennlig byutvikling med hverandre – og til å samarbeide med næringsliv, region og stat.

Gjennom programmet kan byene nå vise til en rekke konkrete eksempler på tiltak for å redusere klimagassutslippene og skape gode bymiljø.

Eksempeldatabasen er tilgjengelig for både «intern» bruk i byene som deltar i programmet, men er også åpen for publikum gjennom www.framtidensbyer.no/eksempler. Databasen viser at det foregår en stor aktivitet i alle byene som deltar i Framtidens byer. I alt er det i gang over 800 små og store tiltak innenfor satsingsområdene i programmet. Hittil er over 300 tiltak og prosjekter publisert og stadig flere kommer til.

Ved oppstarten av Framtidens byer i 2008/2009 vedtok byene handlingsprogrammer for deltakelsen og byene rapporterte våren 2012 om status i oppfølgingen av handlingsprogrammene. I alt ble det rapportert på 831 ulike tiltak innenfor areal og transport energi i bygg, forbruk og avfall, klimatilpasning og bymiljøprosjekter som

Skjermdump av eksempelbase fra Framtidens byer.

berører to eller flere av områdene. Aktiviteten er stor i byene og om lag halvparten av alle tiltakene går som planlagt.

Samarbeid

Alle byene rapporterer om utstrakt samarbeid med næringslivet, andre kommuner og med regionale myndigheter om tiltakene. Det samarbeides også med frivillige organisasjoner, skoler og forskningsmiljøer og samarbeidet internt i kommunen og med andre kommuner og aktører har økt markant fra 2008.

Ved oppstart av Framtidens byer var det allerede et betydelig miljø- og klimagassengasjement i byene, og de første handlingsprogrammene gjenspeilte i

stor grad den aktiviteten som var i gang eller planlagt. Rapporteringen viser likevel at Framtidens byer har betydning for gjennomføring av om lag halvparten av tiltakene, og noen tiltak ville ikke eksistert uten programmet.

Rapporteringen skal anslå hvor mye tiltakene kan bidra med til å redusere klimagassutslippene. Dette er krevende å beregne, men de fleste byene har anvendt et beregningsverktøy utviklet av Civitas på oppdrag av KS for å regne på klimagasseffekten av en del tiltak. Basert på en antakelse om at alle 13 byene gjennomfører tiltak som én eller flere av byene til nå har kvantifisert, vil årlige utslipp fram til 2020 kunne bli redusert med opp mot 600.000 tonn CO₂-ekvivalenter.

KONTAKT

Mari Aanensen Rjaanes
e-post: mrj@md.dep.no
Miljøverndepartementet

Hilde Moe
e-post: hilde.moe@md.dep.no
Miljøverndepartementet

Øyvind Aarvig
e-post: aar@md.dep.no
Miljøverndepartementet

INTERNETT

- www.framtidensbyer.no
- www.byrapport.no
- Statusrapport fra Framtidens byer 2012
www.regjeringen.no/pages/38136969/T-1524.pdf
- www.framtidensbyer.no/eksempler

TEMATISK INNDELING

- areal og transport
- bedre bymiljø
- energi i bygg,
- forbruk og avfall
- klimatilpasning

Framtidens byer er et samarbeid mellom staten og de 13 største byene i Norge om å redusere klimagassutslippene – og gjøre byene bedre å bo i.

Programmet Framtidens byer skal hjelpe bykommunene med å dele sine gode ideer til klimavennlig byutvikling med hverandre – og til å samarbeide med næringsliv, region og stat.

Programmet går fra 2008 til 2014. De 13 byene er Oslo, Bærum, Drammen, Sarpsborg, Fredrikstad, Porsgrunn, Skien, Kristiansand, Sandnes, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø.

Klimatilpasning

Grønne og blå løsninger for overvannshåndtering i Framtidens byer

I byer og tettsteder der det er mange harde overflater vil økt nedbør og mer intense regnskylt føre til flomskader på blant annet infrastruktur og bygninger. Ved å ta i bruk den blågrønne strukturen, kan byer og tettsteder forebygge flomskader samtidig som man får grønne og trivelige byer. I Framtidens byer er det blitt prøvd ut flere løsninger.

Vi opplever nå en økning i nedbør og flom. Prognosene fremover tilsier at været blir villere, våtere og varmere. Avløpsrørene klarer stadig oftere ikke å ta i mot vannmendene i et rengskyll. Håndtering av lokalt overflatevann er derfor et viktig ledd i klimatilpasningsarbeidet og smarte løsninger vil bidra til å gjøre byer og tettsteder mer robuste til å stå imot klimaendringene. Framtidens byers klimatilpasningsnettverk arbeider med å prøve ut blågrønne tiltak for lokal overvannshåndtering der løsningene framtrer som ressurs i et bedret bymiljø og i en helhetlig byutvikling.

Stor aktivitet i byene

Klimatilpasning er et av fire satsingsområder i Framtidens byer og de 13 byene i klimatilpasningsnettverket utgjør nå drivkraften i kommunenes klimatilpasningsarbeid. Det er høy aktivitet i byene og et stort mangfold av tiltak. Arbeidet har blitt konsentrert om å integrere klimatilpasning i strategiske styringsdokumenter, og klimatilpasning er tatt inn som eget tema i klima- og energiplanene, i risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS) og i kommuneplanbestemmelser og i ulike sektorplaner som for eksempel vann og avløpsplaner.

Flere av byene er også i gang med å kartlegge sårbare områder og gjennomføre GIS-analyser. I byenes handlingsprogram er det foreslått konkrete tiltak som dels er gjennomførte eller er under arbeid. Mange har fokus på overvannshåndtering, flom og skred, samt havnivåstigning.

Hovedutfordringen for byene er å finne gode løsninger på hvordan de skal håndtere flom og styrtregn. Det er viktig å få fram erfaringer med hvordan lokale overvannsløsninger fungerer i praksis i vårt land. Vi har erfaringer fra utlandet

FOTO: BJØRBEKK OG LINDHEIM LANDSKAPSSARKITEKTER

FOTO: JAN HAUSKEN

Pilestredet park

FOTO: BJØRBEKK OG LINDHEIM LANDSKAPSSARKITEKTER

I forbindelse med utbyggingen på Fornebu satses det på å etablere en blågrønn struktur.

men slike løsninger er i for liten grad testet ut for norske forhold. I 2012 fikk derfor byene støtte til overvanns-prosjekter. Lokale overvannstiltak (LOD-løsninger) er blant annet grønne tak, regnbed, og kartlegging av flomveier. De smarte løsningene bidrar blant annet til tilbakeholdelse og fordrøyning av regnvannet, bedre vannrensing, økt fordampning og absorpsjon gjennom planter, bedre drenering til bekkeløp, og åpning av disse og infiltrasjon til grunnen. Bedre og smartere overvannshåndtering kan også gi økonomisk gevinst dersom det offentlige kan redusere utbygging

av store avløpsanlegg. Og ikke minst: Et bedre bymiljø! Vinn-vinn løsninger.

Rapport om grønne tak

Oslo og Bærum kommuner har samarbeidet om kunnskapsinnhenting om grønne tak og det er gitt ut en rapport fra UMB/SINTEF med oversikt over status på grønne tak i deler av landet. Rapporten gir en oversikt over ulike typer grønne tak med kjennetegn og ulikheter. Den samler, gjennomgår og påpeker viktige bygningsmessige og grøntfaglige aspekter og momenter for å få velfungerende grønne tak.

Rapporten viser resultater fra et case-studium og presentasjon av eksemplene i faktaark. Både fordrøyningseffekten og andre merverdier med grønne tak krever videre forskningsinnsats for å dra full nytte av potensialet. Rapporten ligger på Framtidens byer sine nettsider. www.regjeringen.no/upload/subnettsteder/framtidens_byer/klimatilpasning/2012/Gronne_tak/SBprapp104.pdf

FOTO: BJØRBEKK OG LINDHEIM LANDSKAPSRARKITEKTER

Nansenparken på Fornebu

Flomsonekartlegging

Oslo, Trondheim og Bærum kommuner har samarbeidet om flomsonekartlegging. Trondheim kommune tok initiativ til prosjektet under den erkjennelsen at flomveier måtte kartlegges for å kunne håndtere flom i fremtiden. Et element i prosjektet var avklaring av hvilke metoder, verktøy og forutsetninger som måtte være på plass for å komme frem til kartleggingen i tillegg til implementering av resultatet i den kommunale forvaltningen. Via arbeidsseminarer og oppfølging videre i egen kommune ble aktsomhetskartet for sekundære flomveier i Oslo ferdigstilt sommeren 2012. For å kvalitetssikre resultatene ble det testet mot historiske elveløp og kjente flomhendelser/oversvømmelser i Oslo. Illustrasjonen under viser at det er svært godt samsvar mellom analyse-resultatene og historiske bekkeløp og hendelser.

Kartlegging av flomveier i Trondheim

Suksesskriterier for godt resultatet i samarbeid om flomsonekartlegging:

- Kommuner har et felles ønske om å løse en felles utfordring i fellesskap.
- Workshop for å starte prosessen og gi deltakerne både et faglig utgangspunkt å jobbe videre med og et nettverk for å søke hjelp.
- Felles programvare som gjør deling av modeller og kunnskap enkelt.
- Individuell jobbing i de enkelte kommunene.
- Felles samlinger for statusoppdatering, diskusjoner rundt felles problemer og faglig påfyll.
- Framtidens byer som ramme for prosjektet, samt bidrag med tilrettelegging og økonomisk bistand i forbindelse med samlingene.

KONTAKT

Unn Ellefsen

e-post: ue@md.dep.no

Miljøverndepartementet

Nasjonal sykkelstrategi for mer plass og bedre helse

Tilrettelegging for mer sykling må gjøres i og utenfor by, og i et samarbeid mellom mange aktører. Nasjonal Transportplan har som mål at sykkeltrafikken skal utgjøre 8 prosent av alle reiser. Dette målet nås hvis hver syvende bilførerreise under 5 km overføres til sykkel. Økt sykling har mange positive konsekvenser: sykkelen tar liten plass, er miljøvennlig og gir bedre helse.

Utbygging av et hovedsykkelvegnett i norske byer og tettsteder startet som en stortilt satsing på 1970-tallet for å gjøre skolevegene mer trafikksikre. Deretter er det blitt bygget bit for bit i løpet av de siste 40 år. I dag er det bedre tilrettelagt for sykkel enn tidligere, men behovet for utbygging er fortsatt stort.

I et folkehelseperspektiv er det viktig at våre fysiske omgivelser tilrettelegges på en slik måte at de oppmuntrer til en

aktiv livsstil. Den enkleste måten å være fysisk aktiv er å legge aktiviteten inn i daglige rutiner, for eksempel ved å sykle til daglige gjøremål. Hverdagslivets omgivelser må derfor tilrettelegges for et økt antall syklister.

Stort potensial for økt sykling

Reisevaneundersøkelsen fra 2009 viste at sykkelandelen i Norge er 4 prosent. I nasjonal sykkelstrategi for 2014-23 ønsker vi å øke sykkelandelen til 8 pro-

sent av alle reiser på landsbasis. For å klare dette må andelen i byene ligge på 10-20 prosent. Systematisk arbeid med sykling i utvalgte sykkelbyer viser en positiv utvikling de senere årene, der enkelte av disse byene gjennom systematisk satsing har oppnådd en dobling i sykkelbruken.

Reisevanedata viser at om lag halvparten av alle bilførerreiser er kortere enn 5 km, og i snitt rundt 2 km, noe som

FOTO: HENRIETTE E. BUSTERUD, STATENS VEGVESEN

Undergang på Økern

betyr at mange turer gjennomføres i nærmiljøet. Samtidig viser undersøkelsen at en gjennomsnittlig sykkelreise er på 4 km. Det er med andre ord et stort potensial for å overføre en del av de korte bilreisene til sykkel. Dersom hver syvende bilførerreise under 5 km overføres til sykkel kan målet om 8 prosent sykkelandel nås, i følge Transportøkonomisk institutt. På landsbasis innebærer dette om lag 570.000 sparte bilførerreiser daglig, eller 1,2 millioner kjørte km pr dag.

Fysiske omgivelser må oppmuntre til aktiv transport

Samarbeid på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer er avgjørende for å endre reisemiddelfordelingen i mer miljøvennlig retning. Nasjonal sykkelstrategi legger vekt på samarbeidet mellom Statens vegvesen, kommuner og fylkeskommuner for å tilrettelegge for økt sykkelbruk. Videre viser evalueringer fra norske og utenlandske sykkelbyer at en kombinasjon av mange virkemidler og tiltak må til for å påvirke sykkelbruken. Avstand, tilgjengelighet til butikker, utforming av infrastrukturen, trafikk-sikkerhet og estetiske kvaliteter er eksempler på faktorer som påvirker hvor attraktivt det er å sykle.

Stort potensial for å overføre en del av de korte bilreisene til sykkel

Det er krevende å gjøre det enkelt å sykle i byer og tettsteder fordi arealene er knappe og omgivelsene komplekse. Med Nasjonal sykkelstrategi legges det opp til mer planlegging og bygging av sammenhengende sykkelanlegg i byer og tettsteder. Inn mot storbyområdene anbefales det å planlegges sykkel-ekspressveger for å kunne tilby pendlere et attraktivt alternativ til bil.

Syklister har svært forskjellige forutsetninger og behov, og dette må det tas hensyn til i planleggingen. Voksne transportsyklister har andre forutsetninger og behov enn barn i lek og på skoleveg. I dag går eller sykler ca. 60 prosent av barn og unge til skolen, og målet er at andelen skal økes til 80 prosent. For å få flere til å gå og sykle må skolevegene og nærmiljøet være sikre, og dimensjoneres ut i fra barnas kriterier og behov. Det er viktig å involvere barn og unge i planleggingsprosessen, gjennom å registrere reisevaner, gjennomføre barnetråkk-kartlegging og ta hensyn til barna i lokale og regionale planprosesser.

Godt samspill i trafikken

Mer og bedre infrastruktur er grunnleggende for å oppnå mer sykling, men ikke nok. Det kreves også holdningsendringer både på system- og individnivå gjennom kunnskap, motivasjon og en mer positiv kultur for sykling. God samhandling mellom trafikanter er viktig både for å avvikle trafikk og for å unngå konflikter og ulykker.

I år vil Statens vegvesen i samarbeid med flere starte opp en sampillskampanje rettet mot bilister og syklister. Kampanjen vil rette seg mot de utfordringene som vi vet øker risikoen for ulykker og som skaper utrygghet og irritasjon mellom disse trafikantgruppene.

Offentlige myndigheter har ansvar for at skoleveger, nærmiljø og bymiljø tilrettelegges på en slik måte at barn og unge, voksne og eldre har lyst til å velge aktiv transport framfor bil. Med Nasjonal sykkelstrategi ønsker Statens vegvesen å legge grunnlag for at ulike sektorer og forvaltningsnivåer i samarbeid skal bidra til at sykkel blir et naturlig transportvalg for flere, og at det skapes en mer sykkelvennlig trafikkultur. Mer sykling er et viktig bidrag for bedre helse og miljø. – Sats på sykkel!

NASJONAL SYKKELSTRATEGI 2014-2023

Statens vegvesen har som ledd i arbeidet med Nasjonal transportplan (NTP) 2014-2023 revidert Nasjonal sykkelstrategi. Strategien er begrunnet i regjeringens mål om mer miljøvennlig transport, bedre miljø i byer og tettsteder, bedre helse gjennom mer fysisk aktivitet og et universelt utformet samfunn.

Hovedmål: Sykkeltrafikken i Norge utgjør 8 % av alle reiser innen 2023.

Delmål:

- Fremme sykkel som transportform
- Sykkeltrafikken i byer og tettsteder er minst doblet
- Bedre framkommelighet og trafikk-sikkerhet for syklister
- 80 % av barn og unge går eller sykler til skolen

Viktige virkemidler for å nå målene er samarbeid og organisering, kommunikasjon og mobilitetspåvirkning og fysisk tilrettelegging.

KONTAKT

Marit Espeland

e-post: marit.espeland@vegvesen.no

Signe Moland

e-post: signe.moland@vegvesen.no

Statens vegvesen Vegdirektoratet

INTERNETT

- www.vegvesen.no/Fag/Fokusomrader/Transport/Sykkeltrafikk/
- www.sykkelby.no
- www.vegvesen.no/Fag/Fokusomrader/Transport/Sykkeltrafikk/

Våre gater og plasser

Riksantikvaren og Statens vegvesen ønsker å skape økt bevissthet om gaters og plassers betydning ved å invitere til en nasjonal dugnad for å heve kvaliteten ved noen av nasjonens viktige fellesområder.

FOTO: GURI DAHL

Bilde fra Arendal

I by etter by i Europa ser vi at gatene og plassene står foran en oppblomstring som sosiale arenaer. Biltrafikken dempes eller fjernes for at folk igjen skal kunne ferdes fritt ute, skal kunne møtes og snakke sammen uten å overdøves, sitte ned på benker eller utekaféer, eller bare være tilstede, alene eller sammen med andre. Det er kanskje ikke overraskende at dette er en utvikling vi nå også ser i norske byer. Folk har mer tid utenom arbeid og hjem, vi reiser i andre land og opplever gleden ved det sosiale og kulturelle livet ute i det offentlige rommet.

Samarbeid mellom Riksantikvaren og Statens vegvesen

Riksantikvaren og Statens vegvesen har sammen startet et arbeid for å vise hvilken rolle bygater og offentlige rom har

hatt i utviklingen av det norske samfunnet, og for å medvirke til en kvalitetsbevisst og miljøvennlig videreutvikling til bedre byer å leve i. Tilrettelegging for kollektivtrafikk, gående og syklende samt universell utforming skal være en integrert del av dette arbeidet.

Byer har oppstått i knutepunkter der viktige veier krysser og varer omlastes, der land og folk knyttes sammen, kommuniserer og forsvare seg mot ytre farer. Gatene har vært byenes hovedpulsårer, særlig under nasjonsbyggingen etter 1814. Veien fram mot slott, torg, rådhus, havn eller festning har ofte vært staseligere enn andre gater, kanskje trebeplantet, kanskje med finere materialer og mer velformet belysning. Slik uttrykkes betydning, og byene gis form. Samspillet mellom funksjon og

form har gitt byene deres egenart og en gjenkjennelig struktur. En slik egenart er viktig for folks stedstilhørighet.

Utfordringer

Stedets karakter endres om alleen hugges, brosteinen dekkes med asfalt, midtrabatter og svingefelter endrer gateløp, eller veien legges utenom tettstedet. Gjennom vektlegging av trafikkkapasitet, framkommelighet, sikkerhet og drift, er det særlig i årene etter 1960 gjort store inngrep i byenes strukturer. Gjennom endring av transportteknologi og utbygging, kan den historiske balansen være forrykket.

Når det skal utvikles levedyktige, menneskevennlige og bærekraftige byer i samsvar med lokale forutsetninger, er det viktig å se på hvordan trans-

Fra minnekonserten for 22. juli på Rådhusplassen i Oslo.

Boken er utarbeidet i samarbeid med Peter Butenschön som hovedforfatter og Guri Dahl som fotograf.

portårene inn, mot og gjennom byer og tettsteder kan synliggjøre stedenes historie, egenart og kvalitet. Dette vil ha betydning for byenes beboere og deres sosiale liv, for de som daglig reiser inn og ut av byene, og for et stadig mer kvalitetsbevisst og urbant nasjonalt og internasjonalt reiseliv. Hendelsene 22. juli viste hvilken betydning byrommene har som steder der folk, enkeltvis og som grupper, kan møtes for å markere holdninger.

Invitasjon til en nasjonal dugnad

Riksantikvaren og Statens vegvesen ønsker å se på hvilken rolle disse gatene og plassene kan få i en fremtidig byutvikling, utformet med miljøvennlig omtanke. Kan vi gjøre noe med gatedekket, belsningen, beplantningen, med skiltingen og fortellingene om historisk betydning, med møbleringen i gatene, med fasadelivet og arkitekturen, med aktiviteten som legges ut i gaterommet, med kunstnerisk utsmykning? Kan vi få til bedre vedlikeholds- og driftsprogrammer, både i offentlig og i privat regi? Dette handler både om den store historien – om byens struktur og helhet, og om den lille historien, om gatedekket, den rette lyktestolpen, den

rene benken, det friske vannet i fontenen, den gode informasjonen om hvor du er og hva som skjer. Vi er blitt godt vant her i landet, i de private hjem. Nå forventer vi også høy kvalitet ute i det offentlige rommet, og det vil vi kunne bidra til at vi får. Riksantikvaren arbeider aktivt med historiske bymiljøer, og Statens vegvesen setter fokus på byenes behov og kvalitet i bymiljøets utforming.

En oppfordring til landets kommuner og fylkeskommuner om å komme med innspill om aktuelle prosjekter og problemstillinger ga en overveldende respons, og det fortsetter å komme inn utallige eksempler på at arbeidet med «Våre gater og plasser» tar opp et tema som virkelig treffer når det gjelder de utfordringer som landets byer og tettsteder står ovenfor. Riksantikvaren og Statens vegvesen ønsker å jobbe videre sammen med byene og tettstedene for å bidra til en miljøvennlig og kvalitetsbevisst utvikling av våre gater og plasser.

Å løfte frem gode eksempler, formidle kunnskap og øke bevisstheten om temaet er en viktig del av arbeidet med «Våre gater og plasser». Ved å øke kom-

petansen bedres forutsetningene for at de beslutninger som tas lokalt og nasjonalt, i det offentlige og det private, gir oss byrom som gjør våre tettsteder og byer til gode steder for oss alle. Både i 2011 og 2012 ble det arrangert konferanser om temaet, og interessen og deltagelsen var stor. Vi utarbeidet også boken Norske gater og plasser som ble lansert i november i fjor. Boken har fått meget god mottagelse, og den blir fulgt opp med en eller flere utstillinger som vil formidle det store potensialet som ligger i å bedre våre bymiljø. Vårt mål er at satsingen på gater og plasser vil bidra til økt kunnskap, nysgjerrighet og forståelse for byenes historie, og gi områdene et løft som gjør dem verdifulle også i framtiden.

KONTAKT

Ingun Bruskeland Amundsen
e-post: ingun.bruskeland.amundsen@ra.no
Riksantikvaren

INTERNETT

- www.riksantikvaren.no/Norsk/Tema/Byer_og_steder/Vare_gater_og_plasser/
- www.vegvesen.no/arkitektur

Regional planlegging: Ny giv for sentrum og samordning i Rogaland

Det arbeides med revisjon av Fylkesdelplan for langsiktig byutvikling på Jæren, nå kalt Regionalplan Jæren. Planen skal sikre en samordnet areal og transportplanlegging i en av de sterkest voksende regionene i Norge. Planen håndterer to utfordringer; samordning av areal og transportutbygging i tid og oppfølging av Rikspolitisk bestemmelse for kjøpesenter med sterkt fokus på eksisterende sentrumsområder.

Rogaland – et fylke i vekst

Rogaland er i sterk vekst. De siste ti år har befolkningsveksten vært på 15,2 % og frem til 2040 forventes fylket å ha en høyere prosentvis vekst enn både Oslo og landet for øvrig.

Befolkningsveksten i Rogaland er tett knyttet opp mot aktivitet i oljesektoren og består av en stor andel arbeidsinnvandring. Et vedvarende dynamisk næringsliv og prognoser for oljeaktivitet med nye oljefunn tilsier fortsatt høy vekst.

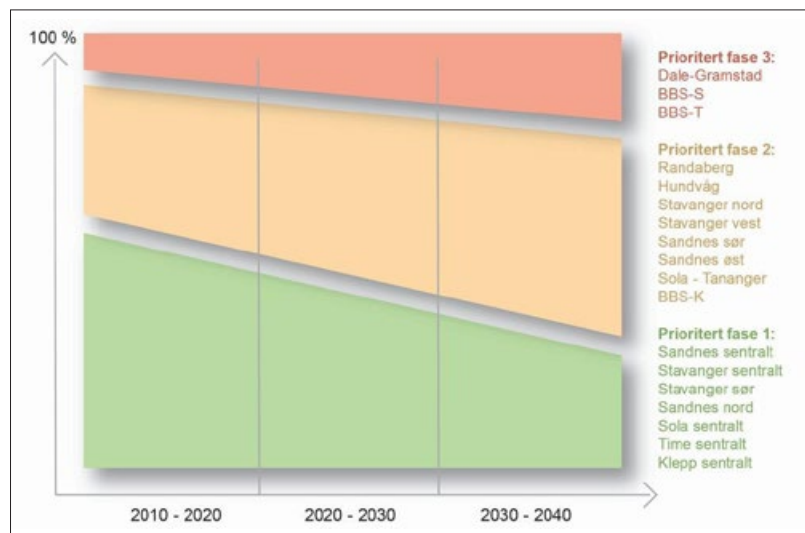
Samtidig har fylket noen av de beste landbruksområdene, tunge kulturminn-einteresser og viktige forekomster for naturvern og biologisk mangfold. Vi er et såkalt 10% fylke med 10% av landets jordbruksareal og her produserer vi mellom 20 og 85% av landets behov for melk, kylling, egg og tomat og andre viktige landbruksprodukter.

I dette skjæringspunktet mellom behov for utvikling og vern skal Rogaland fylkeskommune planlegge for å få plass boliger og arbeidsplasser til eksisterende og nye innbyggere, sikre et velfungerende og miljøvennlig transport-

Rekkefølgeprioritering for boligsoner og transport.

Omfang av utbygging av boligområder på en tidsskala.

system og ikke minst bidra til å skape et samfunn som gir god livskvalitet til de som skal bo og arbeide her.

Fylkeskommunen jobber nå med to viktige areal og transportplaner som dekker det meste av fylket. Regionalplan for Haugalandet dekker den nordligste delen av fylket. Regionalplan Jæren dekker den midtre delen av fylket, med den høyeste befolkningskonsentrasjonen og også der kommunesentraene Stavanger og Sandnes befinner seg.

Regionalplan Jæren

Fylkesdelplan for langsiktig byutvikling på Jæren (FDP-J) ble vedtatt i 2000 og har hatt vesentlig betydning for utviklingen av de ti kommunene som utgjør Jær-regionen.

Grepet med innføring av langsiktig grense for landbruk, samordnet areal og transportplanlegging og innføring av en regional senterstruktur har gitt viktige premisser for hvordan Jæren ser ut i dag.

I 2008 ble det besluttet å revidere FDP-J. Den reviderte planen har blitt kalt Regionalplan Jæren. Det var bred enighet om at plankartet med langsiktig grense for landbruk og viste områder for utbygging ikke skulle revideres.

Nye grep i Regionalplan Jæren

De ansvarlige for utarbeiding av planen har måttet prøve nye metoder på to områder i revisjonen;

- Samordnet areal og transportplanlegging – samordning i tid
- Regional planbestemmelse om handel

Samordnet areal- og transportplanlegging – samordning i tid

Mål et er å samordne utviklingen av transportsystemet med arealbruken. Hovedtanken er at når kommunene legger til rette for transformasjon og utbygging i et område, bør Fylkeskommunen kunne bidra med investeringer til miljøvennlig transport i de samme områdene til samme tidspunkt.

Denne hovedtanken har vært bakgrunn for inndeling av regionen i tre tidsfaser, der kommunene oppfordres til å prioritere utbygging i de utpekte områdene.

Rekkefølgen i utbygging av boligområder er vurdert slik at det er områdene som i størst grad bidrar til målet om redusert vekst i transportarbeid og økte andeler kollektiv og sykkelreisende

Regionalplan Jæren har fire fokusområder

- Godt leve og oppvekstmiljø
- Vern av ikke fornybare arealressurser
- Samordnet areal- og transportplanlegging
- Styrking av byens og tettstedenes sentra

Planen var på høring og mottok nærmere 400 enkeltinnspill. Planen vedtas sannsynligvis i Fylkestinget i juni 2013.

og som samtidig har størst kapasitet til boligvekst, som er prioritert i første fase.

Samtidig erkjennes det at det ikke er mulig å allokere all utbygging til de prioriterte sonene. Derfor er det lagt opp til at det kan skje betydelig boligbygging i de fleste sonene i alle tre tidsperioder for å sikre fleksibilitet og at kommunene kan vektlegge andre forhold enn areal- og transport

Underveis i prosessen har vi erfart at kommunene og andre berørte er svært enige om en slik inndeling på prinsipielt nivå, men når det kommer til de harde realiteter at noen områder faktisk skal nedprioriteres, blir dette vanskelig. I høringsperioden har derfor dette punktet vært av de mest omdiskuterte og det gjenstår å se hvilket utfall dette får på politisk nivå. I andre land kan man vise til gode resultater med tilsvarende tidsfasing, men det erkjennes at det er krevende å innfase en slik regional styring når kommunene har vært vant til å styre dette selv og allerede har lagt sitt løp for planrealisering for flere år fremover.

Regional planbestemmelse om handel Regionalplan for Jæren har hatt som ambisjon å følge opp formålet med Rikspolitisk bestemmelse for kjøpesenter (RPB) fra 2008 som er å:

- Styrke eksisterende by- og tettsteder
- Bidra til effektiv arealbruk og
- Bidra til miljøvennlige transportvalg

Forskning viser at det å satse på videreutvikling av eksisterende flerfunksjonelle sentra som er etablert som kollektivknutepunkt, er det mest miljøvennlige og mest effektive virkemiddel for å bidra til økt kollektivbruk/gang og sykling. Sterke sentrumsområder bidrar også til økt attraktivitet og til å tiltrekke seg høyt kvalifisert arbeidskraft som vektlegger en urban livsstil.

I regionalplanen er det innført en regional planbestemmelse som tar sikte på å avløse RPB og som sier at all handel (med noen unntak som fremgår av retningslinjene) skal lokaliseres i utpekte sentrumsområder.

Det innebærer en vesentlig innskrenkning for muligheten til å etablere handel utenfor sentrum og forslaget har

ikke uventet møtt motstand fra handelsaktører som er etablert utenfor sentrum. Den regionale planbestemmelsen vil kunne gripe inn i eksisterende planer som åpner for handel i eksterne handelsområder. Det har vært lagt vekt på å formidle til kommunene at en slik planbestemmelse ikke vil medføre erstatningsansvar overfor aktører som nå ikke vil kunne utvikle sin virksomhet slik som forventet i henhold til eksisterende planer.

Som oppfølging til Regionalplanen skal det utføres en handelsanalyse som både kan bidra til å hjelpe kommunene med å utvikle sine sentrumsområder, men som også kan belyse konsekvenser ved etablering av nye sentra.

Bilder og figurer:
Rogaland fylkeskommune.

KONTAKT
Christine Haver
Regionalplansjef
e-post: christine.haver@rogfk.no
Rogaland fylkeskommune

10 bud for bypolitikk

På toppmøtet for Framtidens byer i november 2012 lanserte Miljøvernminister Bård Vegar Solhjell 10 bud for en norsk bypolitikk.

Du skal halde bukvaliteten heilag

Du skal begjære ein by der det er lite skilnad på folk

Du skal ikkje bryte markagrensa

Du skal ikkje misbruke moglegheiten til å byggje bustader på stader som egner seg til det

Du skal ikkje lokke folk ut av sentrum

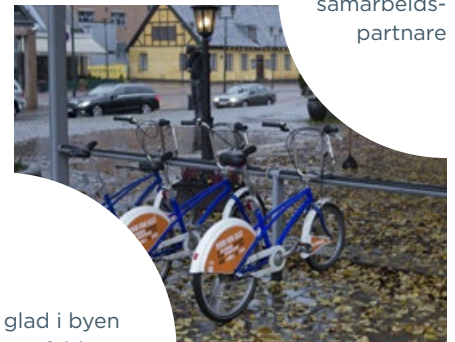

Du skal leggje til rette for miljøvenlege bilar

Du skal ha flere samarbeids-partnare

Du skal vere glad i byen og dyrke mangfaldet og kreativiteten som finnst der

Du skal ikkje ha flere planar enn naudsynt – men du skal ha ein plan

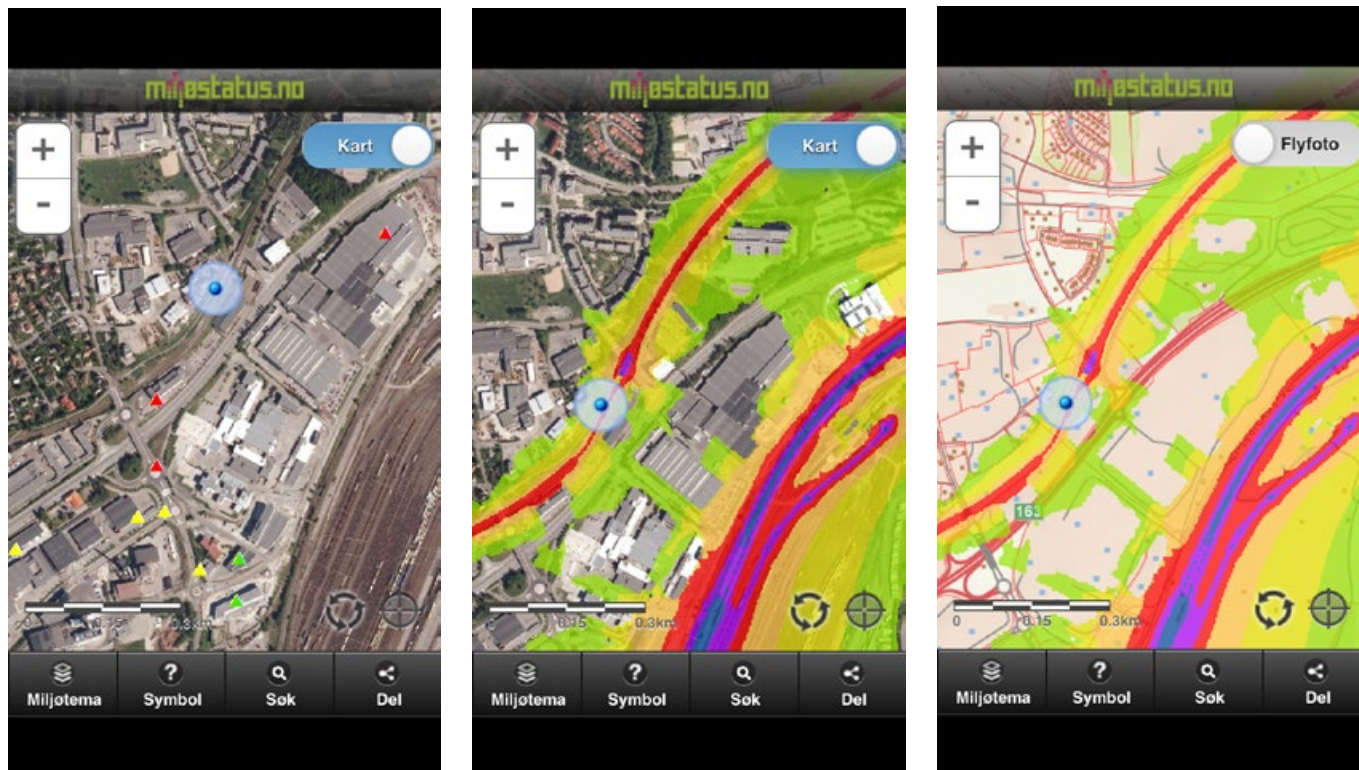

Du skal hedre kollektivtrafikken så du kjem deg trygt og raskt fram og får leve lenge i landet

FOTO: JANN HAUSKEN

Nyttige nettsider

Skjermdump fra mobiltelefon som viser forurenset grunn og støy på flyfoto og kart ved Vollebekk stasjon i Groruddalen.

Kartverket med nye nettsider på www.kartverket.no

Målet med de nye sidene er å gjøre Kartverkets informasjon om myndighetsoppgaver og tjenester mer tilgjengelige. Mye innhold vil derfor være nytt, og strukturen er annerledes enn tidligere. Løsningen skal være intuitiv og brukervennlig, og Kartverket har tematisert fagområdene bedre for at det skal være lettere å finne det man trenger på ett sted. Søkefunksjonen er også sterkt forbedret.

De nye sidene er til bruk både for privatpersoner, enten de er kart- og friluftsinteresserte eller skal tinglyse bolig, og profesjonelle som jobber med fagområder til daglig.

Stemmer kartet med terrenget?

Rett i kartet er Kartverkets feilmeldingstjeneste. Her kan hele Norge være med og rette og bidra til å holde kartene våre oppdatert.

www.rettikartet.no

Byggeregler på ett sted

Direktoratet for byggkvalitet (DIBK) tidligere Statens byggtekniske etat (BE) har laget en nettside med samlet informasjon om loven, forskrifter, veiledning, rundskriv, temaveiledninger, søknadshjelp og blanketter. Regelverk og relevante EU-regler, eldre regelverk, rundskriv og veiledninger, finner du under fanen for regler.

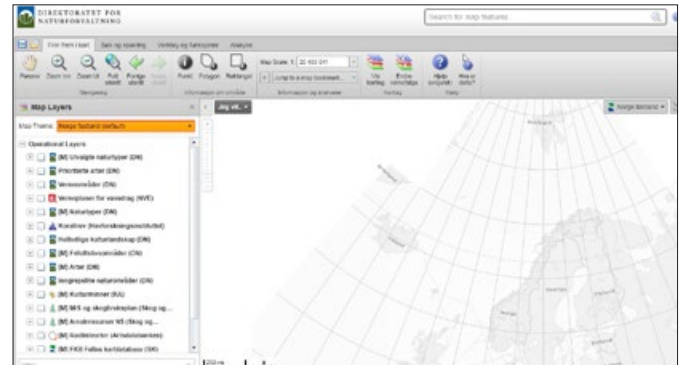
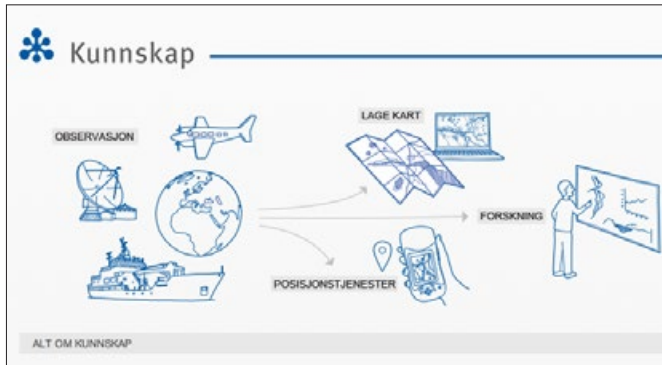
byggeregler.dibk.no

Byggeskikknøkkelen

Byggeskikknøkkelen er et planleggings- og beslutningsverktøy for kommunen, politikere og andre aktører. Den gir informasjon i offentlige dokumenter og er et oppslagsverk i forbindelse med planlegging, saksbehandling og bygging. Byggeskikknøkkelen inneholder også en estetikkveileder til hjelp for skjønnsvurdering. Et viktig formål er å bidra til felles forståelse av kvaliteter, mål og utfordringer gjennom diskusjonsbloggen i Byggeskikknøkkelen.

Husbanken, SINTEF, Kommunal- og regionaldepartementet og Miljøverndepartementet står bak Byggeskikknøkkelen.

www.bsn.husbanken.no/bsn/Sider/default.aspx

Tiltakskatalog.no -oppslagsverk om transport, miljø og klima

Tiltakskatalogen gir oversikt over en rekke miljø- og klimatilak som kan benyttes for å begrense vegtrafikkens negative virkninger i primært byer og tettsteder. Tiltaksbeskrivelsene er basert på forskning, og oppdateres med jevne mellomrom. I tillegg finnes linker til andre miljø- og transportrelaterte informasjonskilder (miljøfakta, lovverk, forskningsinstitusjoner med mer). Katalogen erstatter Miljøhåndboken og nettstedet Miljøveg.

Tiltakskatalogen er et samarbeid hvor de viktigste forskningsmiljøene på feltet deltar. Transportøkonomisk institutt har redaktøransvaret.

Naturbase setter norsk natur på kartet. Store mengder nye data, en raskere og mer brukervennlig tjeneste og detaljerte grunnkart er blant nyvinningene når Naturbase lanseres i ny versjon.

Naturbase er i utgangspunktet etablert for bruk i arealforvaltning, særlig i kommunene. I mange forvaltningssaker krever lovverket at man tar hensyn til naturverdier, for eksempel i utbyggingsaker og reguleringsplaner. Med naturbase gjøres denne jobben enklere ved at man lett får tilgang til registrerte data for et aktuelt område, alt kartfestet.

www.dirnat.no/kart/naturbase

Sjekk miljøtilstanden på mobilen. Miljøstatus i Norge har utviklet en ny mobil løsning som gir deg miljøinformasjon for stedet du til enhver tid befinner deg på. Mobilkartene er tilpasset smarttelefoner og nettbrett og er tilgjengelig i din nettleser på mobilkart.miljostatus.no.

Planlegging på www.miljokommune.no

Miljøvernminister Bård Vegard Solhjell foretar offisiell åpning av Miljøkommune.no i vår. Miljøkommune skal bygges ut med enda mer innhold framover, og har som et av flere mål å bli den viktigste informasjonskanalen mellom staten og kommunen på plan- og miljøområdet. Gi oss tilbakemelding om mangler og feil, og fortell oss hva du trenger i kommunejobben din! Slik kan vi lage et nettsted som er så nyttig som mulig for kommunen i rollen som plan- og miljømyndighet.

e-post: miljokommune@klif.no

Miljøkommune.no er en veiledningsportal for kommunene fra Planavdelingen i Miljøverndepartementet og miljødirektoratene. Et hovedmål for portalen er å gi oversikt over kommunens myndighet og oppgaver innen planlegging og miljøforvaltning, og hvordan kommunene kan løse disse oppgavene på en god og effektiv måte.

Innhold på portalen utvides kontinuerlig og den skal være ferdig utviklet og gå over i driftsfase i 2014.

Hovedsidene under planlegging viser kommunens myndighet og plikter etter lovverket, hvordan plansystemet virker, og inneholder veiledning og maler for praktisk oppgaveløsning. En samleside viser hvordan man kan ivareta forskjellige hensyn i planleggingen, og flere hensyn vil komme til etter hvert.

Kommunen kan også finne oversikt over myndighet og plikt, og veiledning

i saksbehandlingen innen temaene forurensning, friluftsliv, klima, kulturminner og kulturlandskap, matrikkelføring, miljøvern i landbruk, motorferdsel, naturmangfold, vannforvaltning, viltforvaltning. I tillegg finnes det råd om saksbehandling som å fatte enkeltvedtak, utarbeide og vedta lokal forskrift, og behandle klage på vedtak.

KONTAKT

Kirvil Stoltenberg (prosjektleder)
e-post: kirvil.stoltenberg@klif.no
Klima- og forurensningsdirektoratet

Jan Hausken (etatsredaktør, planlegging)
e-post: jan.hausken@md.dep.no
Miljøverndepartementet

Magnar Danielsen (innholdsproduksjon, planlegging)
e-post: magnar.danielsen@md.dep.no
Miljøverndepartementet

www.miljokommune.no/Temaoversikt/planlegging/

Miljøkommune.no

- Den viktigste informasjonskanalen mellom statlige myndigheter og kommunene på miljøområdet. Miljøforvaltningen vises samlet og enhetlig på ett sted.
- Den primære målgruppen er de små og mellomstore kommunene. Også større kommuner er velkomne til å bruke det nye verktøyet.
- Gir oversikt over kommunenes myndighet og plikter innen miljø- og planoppgaver.
- Samler og tilrettelegger veiledning innen forurensning, friluftsliv, klima, kulturminner, miljøvern i landbruk, motorferdsel, naturforvaltning og planlegging.
- Fem direktorater – Direktoratet for naturforvaltning, Kartverket, Riksantikvaren, Strålevernet og Klif – samt Miljøverndepartementets planavdeling samarbeider om Miljøkommune.no. Dette utgjør alle instanser med veiledningsansvar for kommunene på miljøområdet.
- Kommunenes ansvar i rollen som virksomhet, dekkes av nettstedet Regelhjelp.no.

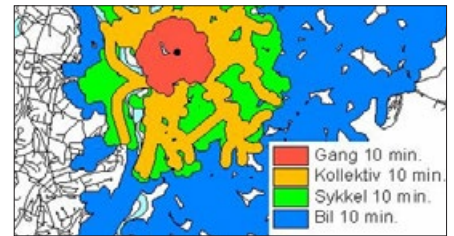
Hovedinnhold under planlegging på miljøkommune.no

- Plantyper etter plan- og bygningsloven
- Overordnede føringer
- Kommunal planstrategi
- Samfunnsdelen
- Arealdelen
- Reguleringsplan
- Hensyn i planlegging
- Utredningskrav og konsekvensutredning
- Medvirkning
- Utarbeide plankart
- Planregister
- Oppfølging og endring av arealplan

Geografisk analyse og visualisering i stedsutvikling

Arbeidsmodell med 3D terreng og bygninger, stedsutviklingsprosjekt Brekstad, Ørland kommune. (Asplan Viak)

Kart over reiseavstander generert i ATP-modellen.

Det er nylig publisert temasider om geografisk analyse og visualisering på portalen www.stedsutvikling.no.

Vi ønsker å vise hvilke muligheter bruk av geografiske informasjonssystemer (GIS) gir i stedsutviklingsprosjekter i tillegg til å inspirere til mer kartbruk generelt. Hovedbudskap er at GIS både er beslutningsgrunnlag, analyseverktøy og formidlingsverktøy.

Innhold

- Hvor finner vi geografiske data og hva kan de brukes til
- Temakart og plankart for stedsutvikling
- GIS i areal- og transportplanlegging
- 3D analyser og modeller
- Visualisering av geografiske data
- Nettbaserte løsninger for innbyggerkontakt og medvirkning

www.regjeringen.no/gisstedsutvikling

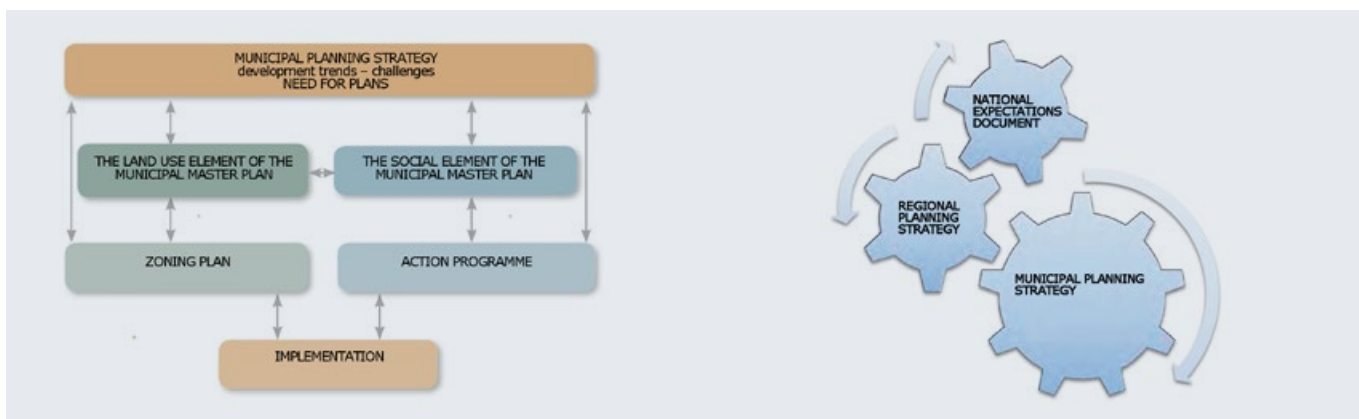
KONTAKT

Kristin Omholt Jensen
e-post: koj@md.dep.no
 Miljøverndepartementet

Jan Hausken
e-post: jah@md.dep.no
 Miljøverndepartementet

Nettsider om planlegging på engelsk

Ved årsskiftet ble det publisert nye nettsider på engelsk om planlegging etter plan- og bygningsloven i Norge. I tillegg er fire lover under planavdelingens ansvarsområde blitt oversatt og det er laget en norsk-engelsk ordliste.

Mange figurer fra veilederne til plan- og bygningsloven er blitt oversatt til engelsk.

Nettsidene er rettet mot engelsk-språklige planinteresserte både i utlandet og Norge. I tillegg håper vi at sidene kan være til hjelp for norske planleggere når man skal beskrive plansystemet på engelsk - «to whom it may concern». Undersidene er inndelt omtrent etter lovens oppbygning i tillegg til sider om statistikk og oversettelse av deler av Nasjonale forventninger.

Grunnlag for oversettelsen har vært deler av kortveilederen «planlegging etter plan- og bygningsloven», andre veiledere, årsrapporter og Nasjonale forventninger.

Vi håper at sidene på en enkel og oversiktlig måte kan vise hvordan plansystemet fungerer på statlig, regionalt og lokalt nivå gjennom tekst, figurer og lenking til nettsider på engelsk.

Loverk på engelsk

Tinglysingsloven (Land Registration Act), matrikelloven (Cadastre Act) og geodataloven (Spatial Data Act) i tillegg til plandelen av plan- og bygningsloven (Planning and Building Act (the Planning part)) er nå oversatt til engelsk. Dette er ikke offisielle oversettelser men en fortolkning av den norske originalteksten og det er denne som skal brukes for juridiske avklaringer.

p.s.

Ingen av oversettelsene er blitt systematisk kvalitetssikret når det gjelder engelsk planterminologi og vi mottar gjerne tilbakemeldinger om språkbruk og eventuelt innkonsekvent begrepsbruk.

KONTAKT

Jan Hausken
jah@md.dep.no
Miljøverndepartementet

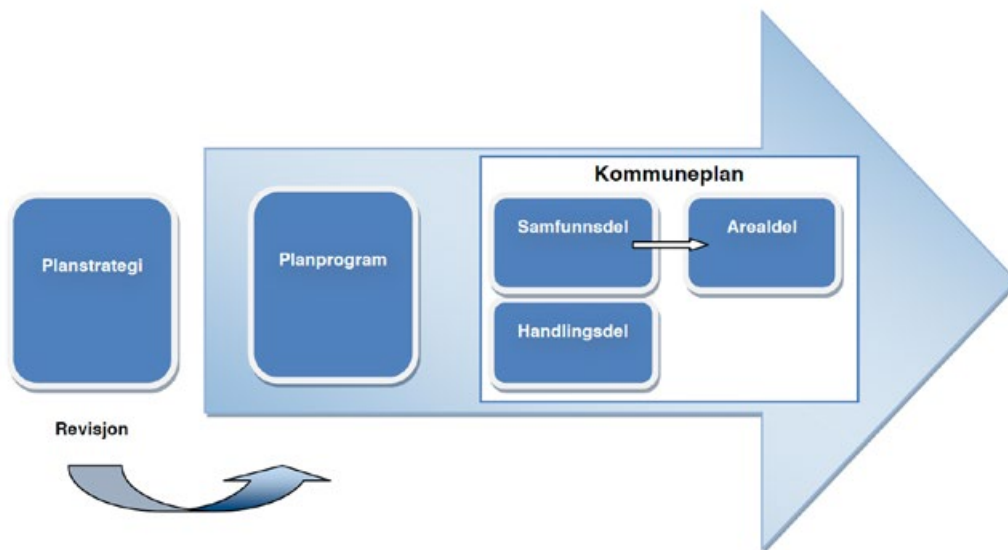
INTERNETT

- Gå inn på www.planlegging.no og velg lenken english øverst til høyre.
  - Oversatt plan- og bygningslov www.regjeringen.no/en/doc/laws/Acts/planning-building-act.html?id=570450
  - Ordliste plan- og bygningsloven www.regjeringen.no/nb/dep/md/tema/planlegging_plan-_og_bygningsloven/ordliste-norsk-engelsk--plan--og-bygning.html?id=462717
  - Tre lover på engelsk
Oversettelsene ligger på Miljøverndepartementets sider for kart og eiendomsinformasjon på www.regjeringen.no/kart.
- Velg lenken om de tre lovene og klikk på lenken english øverst til høyre.
- www.regjeringen.no/nb/dep/md/tema/kart-og-eiendomsinformasjon.html?id=622103

Status for kommunale og regionale planstrategier

Planstrategi ble innført som et hjelpemiddel for å vurdere lokale og regionale planbehov. Fristen for å vedta de kommunale og regionale planstrategiene var senest innen ett år etter kommunestyrets og fylkestyrets konstituering, altså i løpet av høsten 2012. NIVI-analyse AS har på oppdrag fra Miljøvern-departementet kartlagt status i arbeidet med planstrategiene.

Hvordan er omfanget av vedtatte planstrategier, prosessene fram mot og innhold i de vedtatte planstrategiene?

Regionale planstrategier

16 fylkeskommuner vedtok planstrategien i 2012, og de to siste skal fatte vedtak i løpet av første halvdel av 2013. Fylkeskommunene sier at arbeidet med planstrategiene har vært nyttig for å utvikle felles ståsted og felles virkelighetsoppfatning. Planoppgavene er sortert og prioritert, og det er skapt et felles engasjement på tvers av administrative og politiske grenser. De sier også at prosessen har banet vei og

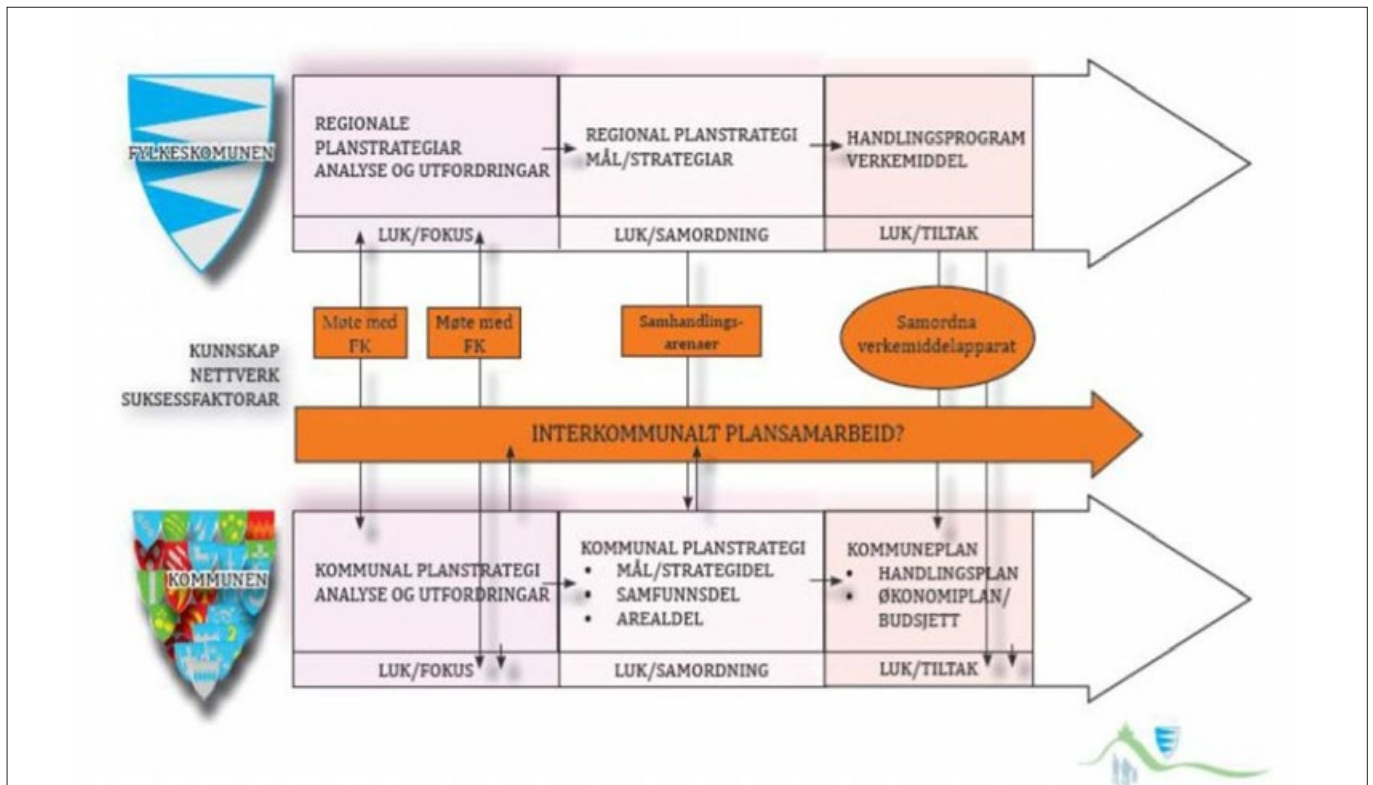
skapt læring for kommunene. Det har vært fordeler og ulemper med parallelle prosesser med de kommunale planstrategiene, der det blant annet ser ut til at kommunene i begrenset grad har brukt analyse materialet fra fylkeskommunene.

Innholdet i de regionale planstrategiene følger godt opp de nasjonale forventningene. Tilleggstemaer som oftest har kommet opp er kompetanse, utdanning og kultur/opplevelser. I tillegg er det naturligvis tatt opp spesielle tema som har stor regional betydning.

Kommunale planstrategier

346 kommuner eller nesten 80 % av kommunene har vedtatt sin kommunale planstrategi innen utgangen av 2012. 82 kommuner rakk det ikke, men 51 av dem tar sikte på behandling i løpet av første halvår 2013. Dette er departementet godt fornøyd med, og skal nå følge opp de kommunene som av ulike grunner ikke har klart å holde tidsskjemaet.

Alle kommunene som deltok i undersøkelsen har vurdert om kommuneplanen skal rulleres i perioden, og de fleste planstrategiene har utfyllende og over-

Sammenhengen mellom kommunale planstrategier og den regionale planstrategien i Sogn og Fjordane.

siktlige oppsett over andre planer som skal utarbeides i planperioden.

Kommunene mener at den kommunale planstrategien kan fungere som et godt verktøy når den er overordnet og angir hovedprioriteringer. Men den må ikke utvikles til å bli en plan i seg sjøl. Det er betydelige pedagogiske utfordringer med å forklare nytten og verdien av verktøyet overfor politikerne, og det er en ressurskrevende øvelse for mange kommuner med små planressurser.

Følgerevaluering

Rapporten gir en status i arbeidet med regionale og kommunale planstrategier når det gjelder antall vedtak, prosesser og innhold. Hva som kommer ut av arbeidet med de regionale og kommunale planstrategiene er for tidlig å si. MD har imidlertid satt i gang et arbeid

med følgerevaluering av plandelen av plan- og bygningsloven, og en nærmere vurdering av effekten av planstrategiene både regionalt og lokalt vil kunne inngå her.

KONTAKT

Frode Davidsen

e-post: frode.davidsen@md.dep.no

Miljøverndepartementet

Solveig Viste

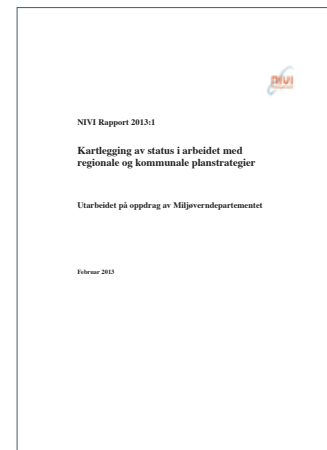
e-post: solveig.viste@md.dep.no

Miljøverndepartementet

INTERNETT

NIVI rapport 2013:1 Kartlegging av status i arbeidet med regionale og kommunale planstrategier.

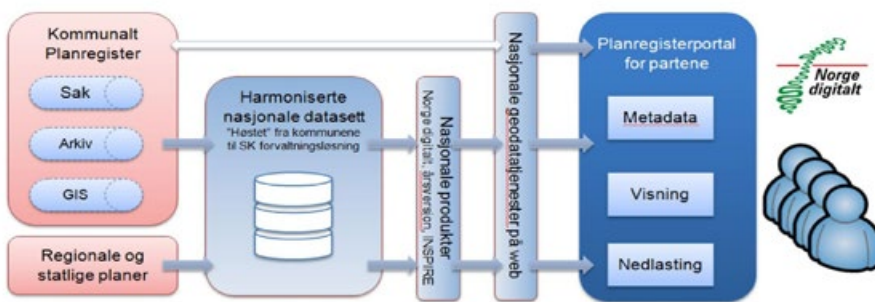
www.evalueringsportalen.no/evaluering/kartlegging-av-status-i-arbeidet-med-regionale-og-kommunale-planstrategier

Det er gjort dybdeintervju med informanter fra alle fylkeskommunene, og eksempelundersøkelser av ti kommuner fordelt på fem fylker. I tillegg er det innhentet vurderinger fra fylkesmennene i de fem eksempelfylkene.

Hvordan går det med etableringen av digitale planregistre?

Kommunene er pålagt å ha et planregister som gir opplysninger om gjeldende arealplaner. Kravet ble innført da plan- og bygningsloven trådte i kraft 1. juli 2009 og er utdypet i kart- og planforskriften. Hvordan går det med etableringen av planregistrene og prosessene rundt disse dataene?

Dataflyten av planinformasjon fra kommunene til dataene er tilgjengelig i planregisterportalen for Norge digitalt.

Kart- og planforskriften § 12 stiller krav til at nye planer på digitalt format skal inngå i digitalt planregister, men det er ikke krav i lovverket om at alle gjeldende (eldre) planer skal bringes over på vektorform.

Vektorform er digitale kartdata lagret som koordinater. Bruk av vektorform muliggjør maskinmessige analyser av for eksempel arealbruken i et område over tid. Full nytteverdi av et planregister får man altså først når alle gjeldene planer legges inn og man har et komplett planregister. Noen kommuner er ferdige med denne jobben, mens andre er midt inne i selve etableringen av et digitalt planregister. Kartverket ved kartkontorene følger opp disse prosjektene ute i fylkene.

Roller

Kartverket skal sammen med kommunene sørge for at dataforvaltning, distribusjon og tilrettelegging av planinformasjon blir ivaretatt på en hensiktsmessig og mest mulig standardisert måte. Kartkontorene kan bidra med å koordinere og organisere prosjekter kommunen starter for å etablere digitale planregistre. Bistanden vil bestå i å få i stand nødvendige avtaler om gjennomføring med kostnadsrammer og fordeling. Kartverket kan i slike prosjekter påta seg rollen som prosjektleder, med ansvar for dokumentasjon, organisering og økonomi. I tillegg vil Kartverket kunne gjennomføre geodatafaglige kontroller.

Kommunen har ansvaret for etablering og drift av digitalt planregister og er rettighetshaver til plandataene. Etablering

av plandata kan skje ved at kommunen gjør dette på egenhånd eller samarbeider regionalt om finansiering av prosjektet. Et slikt etableringsprosjekt gir deltakerne rettigheter til bruk av dataene. Dette vil også føre til at partene må inngå avtale om forvaltning, drift og vedlikehold (FDV-avtale) om den videre bruken av dataene. En statusoversikt og plan for gjennomføring av etableringsprosjekter skal innarbeides i geodataplanen i hvert fylke.

Referansegruppa for Norge digitalt har vedtatt at standardisert planinformasjon skal inngå i den nasjonale geografiske infrastrukturen. Målet er å ha fullstendige data fra 2017. Geodataplanen er et sentralt redskap i arbeidet med å realisere Norge digitalt samarbeidet i fylkene. Felles tiltak innenfor fagområdet plan skal være med i

Konvertering og oppgradering av eldre planer til gjeldende SOSI versjon.

Grensesnitt mellom tekniske fagsystemer der planregister inngår.

Forside for nettbasert veileder for etablering av planregister.

geodataplanen. En geodataplan gjelder i 4 år. Videre skal planinformasjon innarbeides i FDV-avtalen. Avtalen vil forplikte partene til leveranser av plandata, som omfatter vektordata, dokumenter og metadata til Norge digitalt i henhold til spesifikasjonene. Det blir i avtalen stilt krav til at tjenester og nedlasting er tilgjengelig for Norge digitalt-partene. Et krav som er stilt i kart- og planforskriften § 14. FDV-avtalen skal sikre tilgang til plandata som støtte for forvaltningsoppgaver for partene i Norge digitalt. Det er kommunene som har ansvar for å fastsette premisser og vilkår for ev. videre formidling.

Kommunene godskrives økonomisk for sine leveranser. Midler som kommer inn skal uavkortet gå tilbake til leverandørene av planproduktene via FDV-avtalen, og skal bidra til kvalitetssikring av data-innholdet og drift av tjenester for tilgang. Det er utarbeidet egne fordelingsnøkler mellom avtalepartene.

Kartverket har satt seg følgende mål for arbeidet med planstrategier:

- Bidra til at kommunene etablerer helhetlige og standardiserte kommunale planregistre med oppdatert planinnhold i henhold til geodataplanen i fylkene
- Sikre at kommunale digitale planregistre blir forvaltet på en ensartet måte gjennom å innarbeide plan i FDV-avtalen

- Samarbeide med Fylkesmannen og fylkeskommunen om kompetanseoverføring, felles regional oppfølging og gjennomføring av prosjekter
- Etablere en nasjonal planregisterportal for tilgang til planinformasjon for alle brukere i Norge og innenfor INSPIRE

Som en del av oppfølgingen av kommunene har Kartverket laget en intern veileder for etablering av digitalt planregister som er nyttig i veilederrollen kartkontorene har ut mot kommunene. Veilederen vil bli revidert slik at den også skal bli et hjelpemiddel for kommuner som ikke er ferdig med etableringsprosjektene. Veilederen er tilgjengelig på Kartverkets nettportal.

Kartkontorene oppdaterer i disse dager oversikten over status for etablering av planregister i kommunene. Denne oversikten vil presenteres på neste møte i plandataforum. Plandataforum er møtested for partene i Norge digitalt, der spørsmål knyttet til planinformasjon diskuteres.

Leveransenivåer

Hva den enkelte kommune kan levere til Norge digitalt vil være ulikt. Noen kommuner vil bare kunne levere planområder av gjeldende planer, mens foregangskommunene allerede har komplette planregistre med løpende kobling til sak-/arkiv-systemet.

Leveransenivåene for reguleringsplaner og kommuneplaner er bygd opp på samme måte med 3 nivåer for leveranse:

Nivå 1: planområde uten dokumenter (20 %)

Nivå 2: plandata med vektorisert planinnhold med hoveddokumenter (80 %)

Nivå 3: komplett planregister etter § 12 i kart og planforskriften (100 %).

KONTAKT

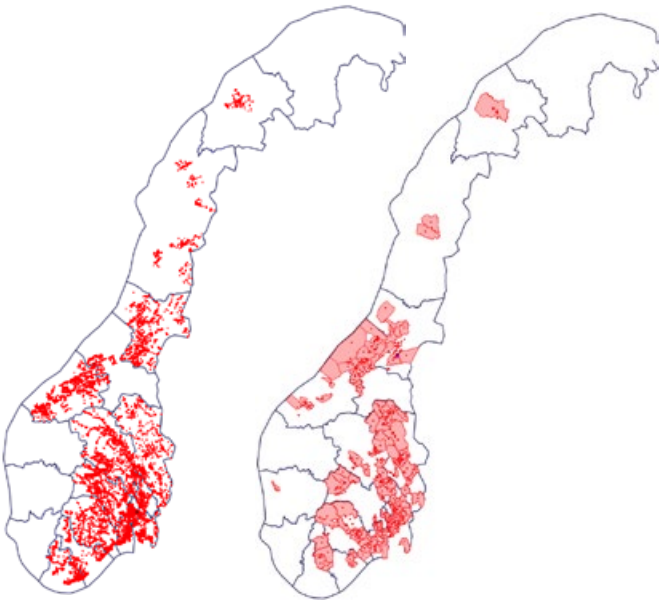
Jon Anders Bordal

e-post: jon.anders.bordal@kartverket.no

Kartverket

INTERNETT

- Veileder for å lage planregister www.statkart.no/Eiendom-og-areal/Arealplan-og-planregister/Lag-digitalt-planregister/
- Veileder for etablering av planregister www.statkart.no/Documents/Plan/Veileder-planregister.pdf
- Plankartsiden (Miljøverndepartementet) www.regjeringen.no/kartforskriften
- www.seplan.kartverket.no

Planområder (kommuneplaner og reguleringsplaner) som så langt er tilgjengelig for Norge digitalt parter gjennom en nasjonal WMS-tjeneste. Kopi av planområdene med kobling til kommunenes planregistre er også tilgjengelig via web-klienten SePlan.no.

Forside for nettbasert veileder for etablering av planregistre.

Plannivå	Leveranse-nivå	Dokumenter	Prosent leveranse	Referanse til kart og planforskriften
Reguleringsplan				
Planområde	R1	Ingen dokumenter	20 %	§13 andre ledd bokstav a
Reguleringsplan på vektorformat m/hoved-dokumenter	R2	Bestemmelser Plankart (pdf) Planbeskrivelse Illustrasjon	80 %	§12 andre ledd bokstav a
Komplett planregister	R3	Alle dokumenter, (ref. NPAD del 4)	100 %	§12
Reguleringsplan tilpasset basiskart	R4			§12, samt fullstendig sammenheng med matrikkeldataene (dvs. eiendomsgrensene)
Kommuneplan				
Planområde	K1	Ingen dokumenter	20 %	§13 K1 vil gjelde spesielt for kommuner med en eller flere kommunedelplaner.
Kommuneplan/-delplaner på vektorform m/hoved-dokumenter	K2	Bestemmelser Plankart (PDF) Planbeskrivelse Illustrasjon	80 %	§12 andre ledd bokstav a

Plandelen skal evalueres

Plandelen av plan- og bygningsloven har nå vært i bruk i over 3 år og lovverket er blitt prøvd i praksis både på ulike plantyper og forvaltningsnivåer. Miljøverndepartementet (MD) starter nå opp en følgeevaluering for å se på erfaringene med planlegging etter loven.

Det er to grunner til at MD setter i gang med følgeevalueringen. For det første er det ønskelig å få en vurdering av i hvilken grad loven fungerer etter intensjonen. For det andre kan følgeevalueringen bidra til å få økt fokus på behovet for og kvaliteten på den helhetlige samfunns- og arealplanleggingen.

Problemstillinger

Planlegging handler om å legge til rette for effektiv utvikling og utbygging innenfor bærekraftige rammer. Samtidig skal det legges til rette for et samfunn som ivaretar viktige fellesverdier og ulike gruppers levekår.

I denne sammenhengen skal plan-systemet være et verktøy som:

- sikrer helhetlig sammenheng i gjennomføringen av planleggingen slik at målene nås på en mest mulig effektiv måte

- samordner den offentlige politikken mellom sektorer og forvaltningsnivåer
- legger til rette for effektive avveiningsprosesser som er åpne for bred deltakelse
- bygger på politisk styring

Fire hovedspørsmål i evalueringen:

1. Bruker kommunene, fylkene/regionalt nivå og staten planredskapene i loven?
2. Ivaretar planene lokale, regionale og nasjonale interesser?
3. Blir planene fulgt opp administrativt og politisk?
4. Hvis svaret på ett eller flere av punktene 1 til 3 er nei; Hvorfor?

Arbeidsmetode

Prosjektet skal i utgangspunktet gå fra høsten 2013 til høsten 2017. Dette er en hel plansyklus fra vedtatt planstrategi høsten 2012/våren 2013

(1.generasjons planstrategier) til vedtatt planstrategi høsten 2017 (2.generasjons planstrategier). Erfaringer i bruk av loven et år tilbake i tid inkluderes i arbeidet slik at oppstart av arbeidet med regionale og kommunale planstrategier inkluderes i evalueringen.

Følgeevalueringen må ses i sammenheng med lignende gjennomgang av planstrategier og innsigelsesinstituttet.

KONTAKT

Frode Davidsen

e-post: frode.davidsen@md.dep.no

Miljøverndepartementet

Solveig Viste

e-post: solveig.viste@md.dep.no

Miljøverndepartementet

Fire viktige forhold i lys av intensjonen med loven slik det kom frem i Ot.prp. nr. 32 (2007-2008) Om lov om planlegging og byggesaksbehandling.

1. Hvilke prinsipper pbl bygger på og hvordan disse følges opp i praksis

Ot.prp. peker på fire prinsipper som pbl bygger på. Vi ønsker å få evaluert hvordan disse prinsippene praktiseres på de ulike forvaltningsnivåene, om de har den ønskede effekten, og hvilke suksessfaktorer og barrierer som er knyttet til praktisering av de ulike prinsippene.

De fire prinsippene er:

- Rollefordeling i planleggingen
- Forenkling, effektivitet og fleksibilitet i planleggingen
- Tilpasning til ulike planbehov i kommunene
- Planverktøy for planlegging over kommunegrensene

2. Hvilke utviklingstrekk pbl skal møte, og hvordan det fungerer i praksis

Ot.prp. peker på åtte utviklingstrekk

der pbl er et sentralt styringsverktøy. Vi ønsker å få evaluert hvordan de grepene som er tatt i pbl faktisk bidrar til å møte utfordringene knyttet til disse utviklingstrekkene, og hvilke suksessfaktorer og barrierer som er knyttet dette arbeidet.

De åtte utviklingstrekkene er:

- Klimautfordringen
- Bærekraftig areal- og transportutvikling
- Likeverd og tilgjengelighet
- Verdiskaping og utbygging
- Større dynamikk i eiendomsmarkedet
- Kampen om arealene (biologisk mangfold, jordvern, reindrift, friluftsliv, strandsonen, fjellområder, uteområder i by)
- Samfunnsikkerhet
- Samiske/urfolks interesser

3. Hvilke virkninger planer skal ha, og hvordan det fungerer i praksis

Ot.prp. peker på to elementer med loven som er viktig for planers virkning. Har dette den ønskede virkningen, og hvilke suksessfaktorer og barrierer

påvirker planers virkninger? Dette er elementer som må med i evalueringen.

De to elementene som er knyttet til planers virkning, er:

- Loven skal ha dekkende og presise regler om virkningen av planer som bl.a. bidrar til å ivareta rettssikkerhet, og at plansystemet blir enklere å praktisere og dermed mer effektivt.
- Loven skal ha en strukturert oppbygning og organisering av rettsreglene som bl.a. bidrar til å kunne framstille, lagre og formidle planer og planvirkninger i digitale medier på en hensiktsmessig måte.

4. Samordningen med annet lovverk

Det har vært en ambisjon å forenkle, samle og strukturere de mange lovverkene som gir regler for samfunns- og arealplanlegging. Dette for bl.a. å gjøre planarbeidet enklere og gi en mer oversiktlig lovgivning. Ot.prp. tar for seg energitiltak spesielt. Har dette hatt den ønskede effekt, og hvilke suksessfaktorer og barrierer er knyttet til dette arbeidet?

Samhandlingsreformen krever plankompetanse

I forbindelse med samhandlingsreformen har Stortinget bevilget øremerkede midler for å øke kompetansen innen tverrfaglig og tverrsektoriell planlegging i kommuner, fylkeskommuner, helseforetak og hos fylkesmenn. Prosjektet «Helse og Omsorg i plan» varer til 2016 og innbefatter tilbud om masterkurs, seminar- og nettverksaktivitet, utvikling av planverktøy, kunnskapsformidling, utarbeidelse og formidling av læremateriell.

Masterkurset «Helse og omsorg i plan»
I september 2012 startet 139 studenter opp på første masterkurset «Helse og omsorg i plan» som gjennomføres i samarbeid med Høgskolene i Lillehammer, Vestfold, Volda og Universitetet i Tromsø. Programmet er kompetanse-givende (30 studiepoeng) og går over et år. Søknader om opptak på studiet kan sendes inn helt fram til 15. juni i år.

Seminar og nettverksarbeid

Prosjektet vil etablere møteplasser og gjennomføre seminar forskjellige steder i landet, hvor fokus vil være planarbeid, planstrategier og plankompetanse i et tverrfaglig og tverrsektorielt perspektiv.

Kartlegging av planverktøy

Høsten 2012 ble det foretatt en kartlegging av eksisterende planverktøy,

hovedsaklig i kommuner og fylkeskommuner. Kartleggingen vil danne bakgrunn for prosjektets videre arbeid med denne delen av prosjektet.

KONTAKT

John H. Jakobsen
Prosjektleder
e-post: john.jakobsen@ks.no
Mobil 908 58 032
KS

Hilde Lie Andersen
Prosjektveileder
e-post: hilde.lieandersen@ks.no
Mobil 959 45 761
KS

INTERNETT

www.ks.no/helomplan

KURSINNHold «HELSE OG OMSORG I PLAN»

- Utgangspunkt i implementering av Samhandlingsreformen, jf. Prop 90 L (2010-2011 Lov om folkehelsearbeid, Prop 91 L (2010-2011) Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester og St. Meld 16 (2010-2011) Nasjonal helse- og omsorgsplan.
- Kommunal og regional planlegging (Plan- og bygningsloven), planteori og planprosesser med vekt på samfunnsdelen, kommuneplanlegging som system, medvirkning (innbyggere og brukere), sektorplanlegging, endringer i demografi og helse
- Bruk av statistikk, styringsinformasjon og -indikatorer (bl.a. helsetilstand og påvirkningsfaktorer)
- Helseutfordringer i et langtidsperspektiv
- Innføring i Samhandlingsreformen: Målsettinger, forutsetninger, ansvarsfordeling, avtaleverk
- Organisasjon, prosjekt og utviklingsarbeid, tverrfaglighet, styringsprosesser i politisk styrte organisasjoner og helseforetakene
- Innovasjon og utviklingsarbeid

Vil du bli med på Samplan?

Fra sin begynnelse i 1965 som kurs for reguleringsarkitekter preges Samplan i dag av en bredde-tilnærming til planlegging som fag og praksis. Behovet for kompetanse innenfor planleggingsmetodikk øker i takt med at styringsutfordringene blir mer komplekse. Kurset gjenspeiler derfor dagens virkelighet hvor planlegging praktiseres av mange ulike yrkeskategorier, fra rådmann til kultursjef og ulike konsulenter og planleggere. Kursopplegget er aktivt og perspektivdannende med lokale befaringer. Foreleserne kommer fra hele landet.

Samfunnsplanlegging er summen av planleggingsaktivitet hos mange aktører. Koordinering på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer er derfor en viktig faktor for å sikre en best mulig utvikling. Den innsikt i de ulike sektorens forvaltningsnivåer deltakelse på Samplan gir, øker muligheten for et best mulig samarbeid mellom stat og kommunesektor.

Samfunnet endrer seg raskt og med omfattende virkninger. For å styre utviklingen i ønsket retning, kreves både god samfunnsforståelse og kunnskap om relevante verktøy og metoder. Gjennom fokus på metodikk og utfordringer innenfor samfunnsplanlegging blir del-

takerne på Samplan bedre i stand til å drive utviklingsarbeid, uansett om man har rollen som politiker eller praktisk tilrettelegger. Samplan vil også gi nyttig innsikt for aktører som opererer i skjæringsfeltet mellom offentlig og privat virksomhet.

I tillegg gir innføringen i prosessverktøy økt kompetanse for å drive utviklings- og samarbeidsprosjekt både i egen organisasjon og med eksterne parter.

Samplan er tverrfaglig

Gjennom aktiv medvirkning fra deltakerne i diskusjoner, faglige innspill og deltakelse i gruppearbeid og øvelser, blir

sektorperspektiv utfordret. I siste halvdel av kurset planlegges og gjennomføres et feltarbeid / planoppgave i en kommune i Nord-Norge. I feltarbeidet settes lærdom fra kurset inn i en større sammenheng.

KONTAKT

Una Voss Christophersen

E-post: una.voss.christophersen@ks.no
KS

INTERNETT

www.samplan.no

www.ks.no

MÅLGRUPPE: PERSONER MED STRATEGISK UTVIKLINGS- ELLER PLANLEGGINGSANSVAR.

Samplan er et kurs for praktikere. Arbeidsgivere som investerer i Samplan for sine ansatte, får tilbake medarbeidere med økt kunnskap, ulike metoder å spille på og god evne til å samarbeide ut over egen sektor. I tillegg blir deltakerne en del av et nettverk av utviklings- og planleggingsaktører på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.

HOVEDTEMAER FOR ÅRETS KURS ER:

- Plan- og bygningsloven som styringsverktøy
- Styringsutfordringer
- Planleggingsmetoder og -verktøy
- Makt og roller i planleggingen
- Planlegging i et samfunnsperspektiv
- Planteori
- Lokale eksempler/befaring
- Metodikk for feltarbeid.

Gjennomgang av innsigelsesinstituttet

Miljøverndepartementet går nå gjennom hele innsigelsessystemet i samarbeid med andre departementer og en bredt sammensatt ressursgruppe. Viktige tema for gjennomgangen er antall innsigelsesmyndigheter, avgrensning av fagområder, konsekvent praksis og rollen til regionalt nivå.

Bakgrunn

Innsigelsesinstituttet ble innført i plan- og bygningsloven av 1985 og videreført i revisjonen av loven i 2008. Innføring av innsigelse ble begrunnet med at godkjenning av planene ble lagt til kommunene i 1985. Etter mange års praktisering er det nå behov for gjennomgang av innsigelsesinstituttet.

- Plan- og bygningsloven er med unntak for energisaker og naturvernområder den samlede lov for utbygging og arealbruk. Mange interesser skal samordnes og avveies og det er naturlig at det noen ganger oppstår konflikter. Kritikken mot innsigelsessystemet er ofte knyttet til at kommuner ikke får gjennomslag for utbyggingsplaner.
- Plan- og bygningsloven legger stor vekt på at planleggingen lokalt skal ta hensyn til nasjonale og regionale interesser samtidig som det skal tilrettelegges for medvirkning i kommunen. Planprosessene skal sikre at alle

interesser synliggjøres og uenighet skyldes ofte avdekking av reelle interessekonflikter, ikke innsigelsessystemets i seg selv.

- Plan- og bygningsloven har regler om tidlig samråd og krav om at fylkesmenn, fylkeskommuner og statlige myndigheter sier fra om planer vil kunne berøre nasjonale eller viktige regionale interesser.

En ressursgruppe med representanter fra fylkesmenn, fylkeskommuner, kommuner, KS, Sametinget og departementene vil få mulighet til å gi innspill når data etter hvert kommer frem i prosessen.

Hvorfor gjennomgang nå?

Det har kommet kritikk fra ulike hold mot innsigelsesinstituttet i plan- og bygningsloven. Mange kommuner fremmer utbyggingsplaner uten å vurdere om de strider mot nasjonale eller regionale hensyn. Dette kan skyldes svak

plankompetanse eller at planene drives frem politisk. I mange kommuneplaner er det lagt inn slike utbyggingsområder og disse blir ofte møtt med innsigelse.

KS har hatt et evalueringsprosjekt og rapporten «Innsigelsesinstituttets påvirkning på lokalt selvstyre» konkluderer med at innsigelser har en viktig funksjon i plansystemet og legitimitet i kommunene. Hovedutfordringen er imidlertid knyttet til praktiseringen, som ifølge rapporten har svak politisk legitimitet i kommunene. Rapporten viser at det er stor ulikhet i praktiseringen – fra god og konstruktiv praktisering til direkte misbruk.

Selv om mange kommuneplaner møtes med innsigelse (52 % i 2011) gjelder innsigelsene oftest bare noen få områder i kommunen. At 33 % av reguleringsplanene i 2011 møttes med innsigelse skyldtes ofte at slike planer ble frem-

10 | Nyheter | 14 | Innsikt

Lørdag 9. februar 2013 | Aftenposten

Boligbygging kan være viktigere enn naturmangfold, kulturminner og jordvern, fastslår Arbeiderpartiet.

Heller boliger enn salamandre

INNSIKT BOLIGPOLITIKK

«Vi har talsmenn for sommerfugler og frosker, men hvem snakker for boligkjøperne?»

Rydder opp i klageordning

MAIRIE MELGÅRD
Fylkesmennene får jobben med å samordne innsigelser og komme med felles uttalelse til byggesprosjekter.

Man ønsker å sette i gang med tre prøveprosjekter i tre fylker så fort som mulig, for så å vurdere om prøveordningen skal videreføres. Sjøtjøll er kjent at kordager vil bryte over jobb for fylkesmennene, og time

■ POLITIKK

Statens 22 bremseklosser

Jeg er jordverner, og jeg er stolt av det!

Vestfold fylke med på prøveprosjekt

Miljøverndepartementet har tatt initiativet til et forsøksprosjekt som gir Fylkesmannen ansvaret for å koordinere statlige innsigelser mot kommunale byggesprosjekter. Fylkesmann Erling Loe i Vestfold en-

Bredt eller Forsmanns interesse.

Skal samordne
Innsigelsesordningen er viktig for å sikre at lokale vedtatt følger nasjonal politikk. Men det kan være komplisert og tidkrevende for kommunene å beholde seg til disse innsigelser, særlig hvis det ikke er samarbeid mellom dem, sier fylkesmann Erling Loe.

Faksimile av artikler fra Aftenposten, Oppland arbeiderblad, Stavanger aftenblad, Jarlsberg om innsigelse og avveining av interesser i media.

met i strid med kommuneplan, eller at mer detaljerte undersøkelser avdekket for eksempel naturmangfold eller kulturminner.

Gjennomgangen bør se på både om det fremmes for mange innsigelser eller om det fremmes for få; og om noen saksområder blir for dårlig ivaretatt i enkelte

områder eller typer saker. Innsigelser må også ses i sammenheng med det faktiske resultatet. Blir planene gode nok, og får vi de utbyggingsprosjektene og den arealforvaltningen vi ønsker? Relevant i denne sammenhengen er Riksrevisjonens kritikk av at kommunale planer i for liten grad ivaretar bærekraftmålene.

Hoveddelen av innsigelsene løses gjennom planprosessen. Miljøverndepartementet får bare inn 25-40 innsigelsessaker per år til behandling, altså 1-2 prosent av de ca 2500 planene som vedtas årlig. Planforum som fylkeskommunene har ansvar for er viktig arena for tidlig samråd og samordning underveis i planprosessen og fylkesmannens meklerrolle er viktig for å løse interessenmotsetninger lokalt. Rollen til regionalt nivå vil bli gjennomgått også med tanke på mer likeverdig praksis og behov for tiltak for kompetanse og kapasitet på planområdet.

GJENNOMGANGEN AV INNSIGELSESINSTITUTTET ER TREDELT;

- Miljøverndepartementet og alle 12 departementer som har en rolle i innsigelsessakene går gjennom systemet. Under disse er det definert 22 innsigelsesmyndigheter med sine fagområder. Miljøverndepartementet vil gå gjennom praksis, føringer og oppfølging med departementene slik at vi sikrer en god og konsekvent innsigelsespraksis. Eventuelle endringer i ansvarsfordelingen og reduksjon i antall innsigelsesmyndigheter vil bli vurdert.
- Et viktig grunnlag for evaluering av innsigelsesinstituttet er KOSTRA tall om innsigelsesbruken fra 2006 og utover. Norsk institutt for by- og regionsforskning (NIBR) har fått i oppdrag å gå gjennom tallene som grunnlag for oppfølgings- og veiledningstiltak for å få en bedre innsigelsespraksis.
- Innsigelsesrundskrivet fra 1995, T-5/95 vil bli gjennomgått og oppdatert.

KONTAKT

Martine Løvdal
e-post: ml@md.dep.no
Seksjon for arealpolitikk og planforvaltning
Miljøverndepartementet

Innsigelsessaker

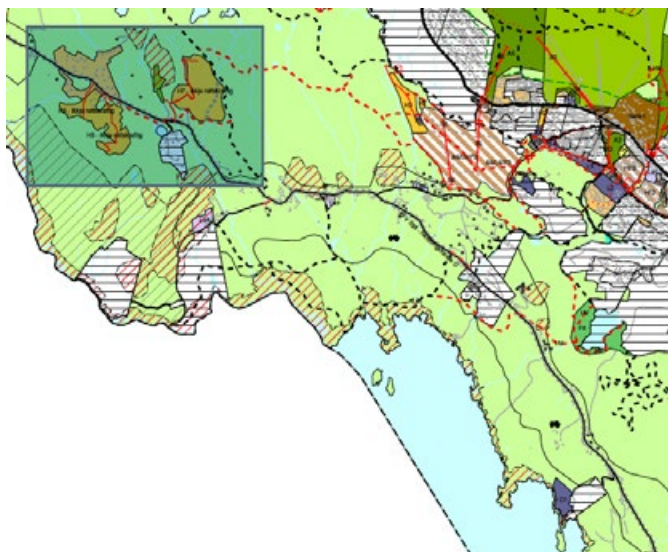
Kommunedelplan for Beitostølsområdet i Øystre Slidre kommune

Formålet med planen var å legge grunnlag for videre utvikling av Beitostølen og avklare langsiktig utbyggingsretning. Samlet utbyggingspotensiale innenfor planområdet var beregnet til 1200 fritidsleiligheter og 470 fritidsboliger.

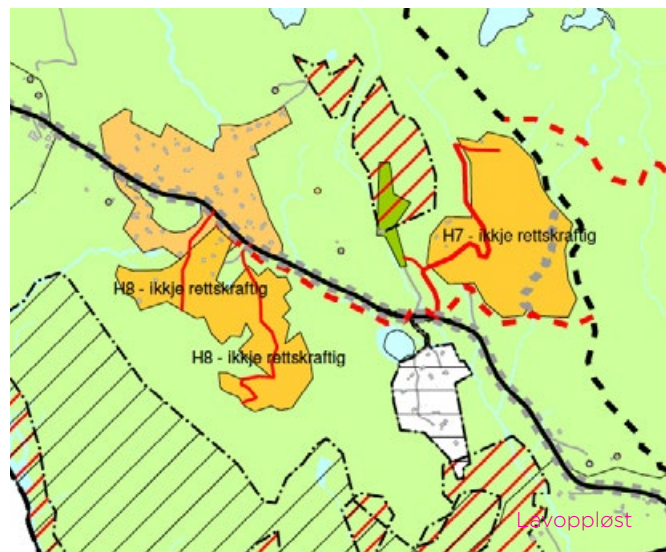
Statens vegvesen og Fylkesmannens miljøvernnavdeling fremmet innsigelse til to nye hytteområder ved Tåbakke, ca 5 km vest for Beitostølen. Begrunnelsen var at områdene var i strid med nasjonale føringer for samordnet areal- og transportplanlegging.

Miljøverndepartementet godkjente ikke de nye hytteområdene og begrunnet dette med at de ville bidra til at Beitostølen fikk et utflytende utbyggingsmønster i strid med prinsippene om samordnet areal- og transportplanlegging.

For å styrke Beitostølen som kompakt fjellandsby, redusere transportbehovet og unngå nedbygging av viktige natur- og friluftsområder mente departementet at det store utbyggingspotensialet på Beitostølen må utnyttes før det eventuelt åpnes for utvikling vestover.

Utsnitt fra kommunedelplan for Beitostølen.

Reguleringsplan for Økern senter i Oslo kommune

Statens vegvesen og Fylkesmannens miljøvernavdeling reiste innsigelse til planen fordi de mente at et kjøpesenter på 55 000m² ville bli et regionalt og bilbasert senter i strid med Kommunedelplan for lokalisering av varehandel og andre servicefunksjoner i Oslo og Rikspolitisk bestemmelse om kjøpesentre.

For å nå kommunedelplanens målsettinger om at byen skal ha en robust senterstruktur der flest mulig kan gå og sykle til levedyktige handelssentre, mente departementet at det nye kjøpesenteret på Økern i større grad måtte tilpasses et lokalt kundegrunnlag. Departementet mente også at det var nødvendig å redusere parkeringsdekningen for å redusere bilbruken til området.

Miljøverndepartementet stadfestet reguleringsplanen, men reduserte størrelsen på kjøpesenteret til 45 000 m². Departementet begrunnet størrelsen med at Økern er et kollektivknutepunkt og at kjøpesenteret er del av et større byutviklingsprosjektet der kontorer, boliger, badeland og andre kulturtilbud også er viktige elementer. For å redusere bilkjøringen til området ble parkeringsdekningen for kjøpesenterdelen strammet inn.

Illustrasjoner fra den originale reguleringsplanen.

Innsigelsessaker ferdigbehandlet 03.09.12-17.04.13

Kommune (fylke)	Plantype, navn, formål R=reguleringsplan, K=kommuneplan, KDP=kommunedelplan	Innsigelsesorgan, begrunnelse	UT fra MD	Resultat TF=til følge, IF=ikke til følge, DF=delvis til følge
Øystre Slidre (Oppland)	KDP - Beitostølen	SD: To nye hytteområder i strid med RPR for ATP	3.9.12	TF
Vestby (Oslo og Akershus)	R - Hvitstenveien	FK: Fremtidig næringsareal – prinsipielt grunnlag	17.9.12	TF
Oslo (Oslo og Akershus)	R - Økern senter	FM og SVV: Kjøpesenter i strid med RPR og gjeldende KDP	27.9.12	DF
Nedre Eiker (Buskerud)	K - Nedre Eiker 2011-2022	FM: Boliger på Langsesøy i strid med nasjonale mål om vassdrag og landskap Drammen kommune: Næringsareal på Ryghkollen Boligområde og bro på Langsesøy i strid med friområder	1.10.12	DF
Etne (Hordaland)	R - Fjæra setjefiskeanlegg	FM: Settefiskeanlegg i Åkrafjorden – samlet belastn sjøaure, villaks ål, ikke tatt inn nml, landskapsvirkninger.	8.10.12	IF
Karmøy (Rogaland)	KDP- FV 47 Åkra Sør-Veakrossen	FM: Ny veiforbindelse Åkra Sør til Veakrossen (alt 3), strid med Fylkesdelplan for areal og transport på Haugalandet, konflikter landbruk, naturverdier og landskap	18.10.12	TF
Hammerfest (Finnmark)	K - Hammerfest 2010-2022	REIN: Utbygging i strid med reindriftens behov for arealer i Strømsnes/Akkarfjord	15.11.12	IF
Hamar (Hedmark)	K - 2011-2022, R - Hamar kollektivknutepkt, R - Godsområdet, R- Jernbaneverkstedet, R- Espern bru	JV: Arealer ved Hamar st. – for lite i forhold til sporplan og sikkerhetsbest. RA: Adkomst v/Espersn bru i konflikt med kulturhist elementer i området, FM: Espersn bru –areal i Mjøsa i strid m/Åkersvika naturreservat	19.11.12	DF
Sande (M&R)	Haugshornet	FM: Vindkraftanlegg – biologisk mangfold, INON, friluftsliv	16.11.12	(proformasak – OED behandlet klagen)
Bjarkøy (Troms)	R - del av GNR30 BNR2 på Sandsøy	FM: fritidsbolig i strid med strandsonehensyn	14.12.12	IF
Bærum (Oslo og Akershus)	R - Fornebu sjøflyhavn	FM: Videre drift sjøflyhavn – strid med friluftssinter, vernehensyn	18.12.12	TF
Time (Rogaland)	K - 2011-2022	FM: Nytt boligområde på Hognestad i strid med jordvernpolitikken og overordnede planer	19.12.12	TF
Nøtterøy (Vestfold)	K - 2011-2023	FM+FK: Bestemmelse om fritidsboliger i 100-metersbeltet – kan ikke anse alle disse som spredt bebyggelse	19.12.12	TF
Fusa (Hordaland)	R - Strandvik industri- og naustområde	FM: Industriområde og antall naust i strid med strandsonehensyn, utfylling i sjø og kai i strid med overordnet plan, mangelfulle bestemmelser	21.12.12	DF
Skedsmo (Oslo og Akershus)	K - Skedsmo 2011-2022	FM-landbruk: Utbygging Høgskolen på Kjeller og Forsvarets forskninst. – strid med jordvernhensyn	21.12.12	TF
Kragerø (Telemark)	R - Portør pensjonat	FM: Småbåthavn i strid med RPR Oslofjorden og hensynet til biologisk mangfold	9.1.13	IF
Oppdal (Sør-Trl)	R - Kvammslia Nedre hytteområde	REIN: 8 fritidsboliger i strid med flyttlei	23.1.13	IF
Salangen (Troms)	R – Steinvatnet hytteområde	REIN: Sametinget: FM: Hytteområder 1400 daa, 15 tomter strid med k.plan, varig vernet vassdrag, konflikt med beiteområder og flyttlei, samiske kulturminner.	15.2.13	TF
Vindafjord (Rogaland)	K - Vindafjord 2011-2021	FM: Størrelse på naust i k-plan	15.2.13	IF
Rygge (Østfold)	R- Varnaveien	FK og FM: Kjøpesenter	15.2.13	TF
Ski (O & A)	K-Ski (gnr 55/1 og 55/10 Skotbu)	FM mva og landbr, FK: Utbyggingsområde på Skotbu strider mot RPR ATP, Jordvern, kulturminner og strid med kartforskriften	19.2.13	DF
Saltdal (Nordland)	R - Graddis tollstasjon	Rein: Nytt tollsted og tilhørende parkering i strid med flyttlei (betydning for svensk reindrift)	19.2.13	DF
Rygge (Østfold)	R - Årvold gård næringsområde	FM: Detaljhandel er i strid med fylkesplanen og målsetning om å styrke by-og tettsteder og redusere bilavhengighet.	18.2.13	TF

Gran (Oppland)	K – Gran 2007-2019	FM: Boligområde – strid med jordvern, FM+FK: hytteområde i strid med hensyn til friluftsliv, vassdrag, kulturmiljø og nedslagsfelt drikkevann	26.2.13	TF
Vestre Toten (Oppland)	R-Plogveien 33	INNKALT: Planlagte boliger på område med utvalgt naturtype - slåtteeeng	6.3.13	IF
Odda (Hordaland)	R-ny veg til Mågelitopp	RA: Ny vei kommer i konflikt med trallebanen frå Skjeggedal til Mågelitopp. Viktig kulturmiljø- og landskap rundt fredete Tyssedal kraftverk.	12.3.13	DF
Skien (Telemark)	KDP- Skien sentrum	FM: Byggehøyder og plasseringer i landskapet ikke dokumentert for utbygging K1-6 Smieøya	20.3.13	DF
Hamar (Hedmark)	KDP – E6 gjennom Åkersvika naturreservat	FM,FLS: Veialternativer – naturreservat, jordvernhensyn	11.4.13	DF
Ski (O&A)	R- motorcrossbane Assurdalen	Oppegård kommune: støyhensyn i forbindelse med utbygging av motorcrossbane	15.4.13	IF
Skodje (M&R)	R- Digerneset kjøpesenter	FM: Nytt kjøpesenter i strid med fylkesplan og RPR kjøpesentre	15.4.13	TF
Narvik (Nordland)	R- hyttefelt Herjangsfjellet	FM: 600 dekar med 151 hyttetomter – strid med overordnet plan i uberørte områder. Utbygging bør skje på planlagte områder.	17.4.13	TF
Skien (Telemark)	R-Borgegrenda	RA: Byggeområder for boliger med mer i strid med kulturlandskap rundt Borgestad kirke	17.4.13	TF

Innsigelsessaker

32 saker i 2012

47 saker under
Bård Vegar Solhjell

26 saker i 2013 til 17. april 2013

Forkortelser

Innsigelsesorgan:

FM=fylkesmann

FK= fylkeskommune

SV=Statens vegvesen

REIN=reindriftsforvaltningen

FLS=fylkeslandbruksstyret

RA=riksantikvaren

JV=jernbaneverket

Avgjørelse:

TF = innsigelse tatt til følge

IF = innsigelse ikke tatt til følge

DF = innsigelse delvis tatt til følge

Andre:

RPR ATP=rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal og transportplanlegging

R=reguleringsplan

K=kommuneplan

KDP=kommunedelplan

Myndigheter med innsigelseskompetanse i plansaker etter plan- og bygningsloven (jf. brev 15. desember 2012).

- Andre kommuner: Saker av vesentlig betydning for kommunen.
- Avinor AS: Luftfartsanlegg drevet av Avinor. (SD)
- Biskopene/bispedømmerådene: Kirker og kirkegårder (KKD)
- Direktoratet for mineralforvaltning: Massetak, bergverk (NHD)
- Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap: Planer knyttet til virksomheter som håndterer farlige stoffer, transport av farlig gods, brannsikkerhet, herunder tunneller og underjordiske anlegg (JD)
- Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap: - Sivilforsvarsdistriktene: tilfluktsrom (JD)
- Fiskeridirektoratets regionkontor: Fiskeri, tang- og tarehøsting (FKD)
- Forsvarsbygg: Forsvarets interesser (FD)
- Fylkesmennene: Forurensning/vannmiljøkvalitet/klima/miljø-, naturmangfold, friluftsliv og landskaps hensyn (MD), helsemessige forhold herunder miljørettet helsevern (HOD). Barn og unges interesser (BLD/KD). Samfunnssikkerhet, risiko og sårbarhet (JD). Jord- og skogbruk (LMD)
- Fylkeskommunene: Kulturminne-, kulturmiljø- og landskaps hensyn/friluftsliv regionale planinteresser/planfaglig kvalitet (MD), fylkesveger (SD), havbruksinteresser (FKD)
- Mattilsynet: Fiskesykdommer, drikkevann (HOD)
- Oljedirektoratet: Etablerte og planlagte landanlegg og rørledninger for petroleumsvirksomhet knyttet til utvinning av petroleum på norsk kontinentalsokkel (OED)
- Politidistriktene: Kriminalitetsforebygging (JD)
- Luftfartstilsynet: Støyhensyn ved lufthavnsdrift og reglene om luftfartshinder (SD)
- Kystverket: Havne- og farvannsforvaltning, utnyttelse av sjøområder, kaianlegg, sjøverts transport (FKD)
- Jernbaneverket: Jernbaner, jernbanetransport (SD)
- Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE): Energi-, skred-, vassdrags- og grunnvannsspørsmål (OED)
- Områdestyrene for reindriftssaker: Reindrift (LMD)
- Riksantikvaren: Kulturminne-, kulturmiljø- og landskapsinteresser (MD)
- Sametinget: Samiske kulturminne-, kulturmiljø- og landskapsinteresser (MD)
- Samisk kultur og næringsutøvelse
- Statens vegvesen: Riksveger, vegtransport (SD)
- Statsbygg: Bygge- og eiendoms politikk og samfunnspolitiske mål i forhold til arkitektur (FAD)

B ØKONOMI
ÉCONOMIQUE

NORGE P.P. PORTO BETALT

Reuradresse
Miljøverndepartementet -
avd. for Regional planlegging,
Postboks 8013 Dep,
0030 Oslo

Ønsker du å abonnere på Plannytt?

Send en e-post til:
p-forkontor@md.dep.no
Abonnementet er gratis.

Følgende informasjon må stå i e-post:

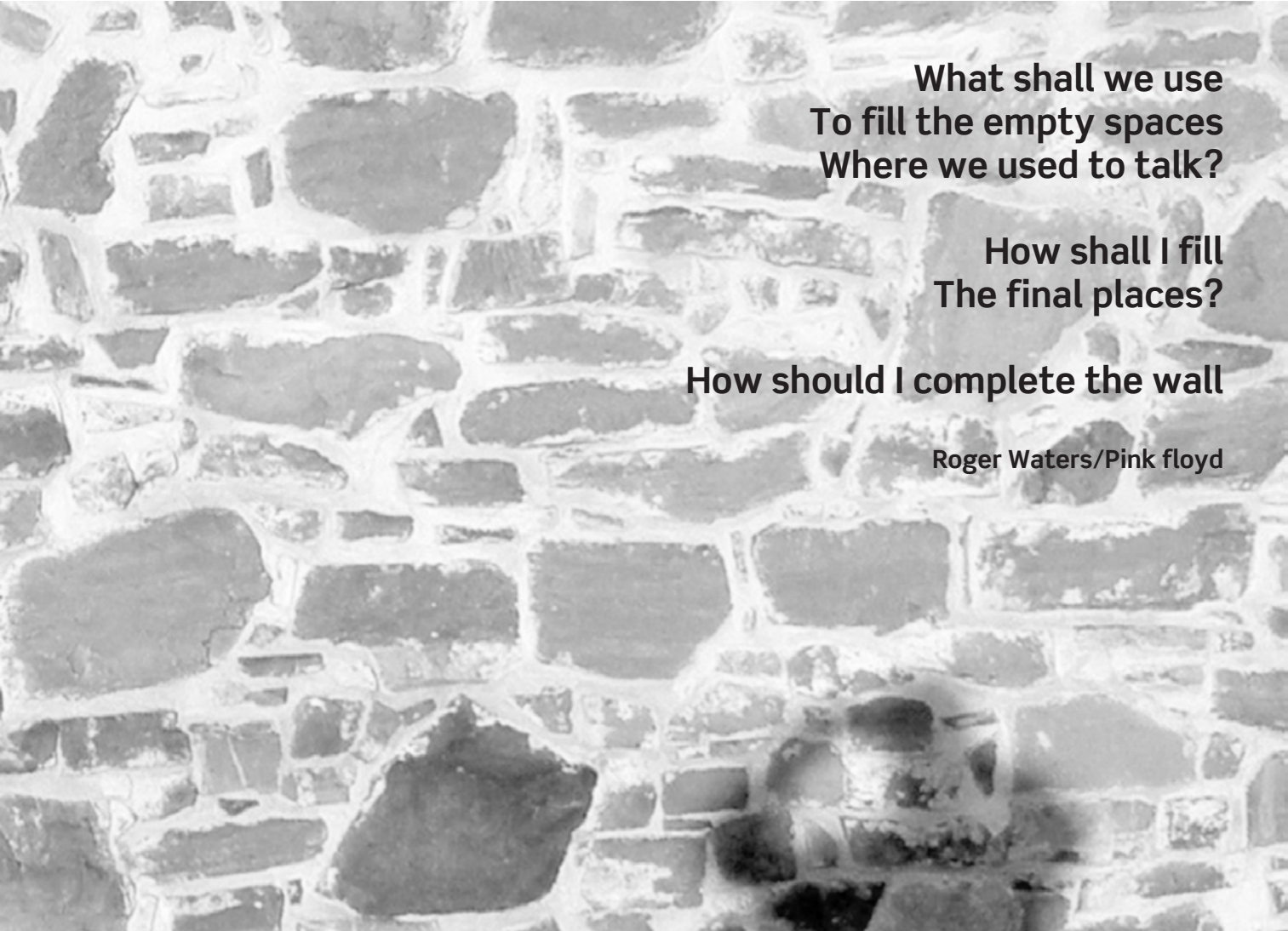
Abonnementet ønskes for Plannytt

Navn

Etat/arbeidsplass

Avdeling

Postadresse

**What shall we use
To fill the empty spaces
Where we used to talk?**

**How shall I fill
The final places?**

How should I complete the wall

Roger Waters/Pink floyd